

***Strategia Rozwiązywania Problemów
Społecznych Miasta Bełchatowa***
na lata 2014-2020

Bełchatów, 2014 rok

Urząd Miasta Bełchatowa

ul. Kościuszki 1 tel. +48 447 335 116
97-400 Bełchatów tel. +48 447 335 115
um@belchatow.pl www.belchatow.pl

Spis treści

WSTĘP	3
I. REGULACJE PRAWNE	4
1. Podstawy prawne Strategii	4
2. Spójność Strategii z innymi dokumentami krajowymi, regionalnymi oraz lokalnymi	5
II. DIAGNOZA SYTUACJI MIESZKAŃCÓW MIASTA BĘŁCHATOWA - wybrane elementy.....	7
1. Metodologia pracy nad diagnozą	7
2. Bełchatów - obraz miasta w dokumentach i statystykach	9
3. Struktura demograficzna i procesy demograficzne w mieście	11
4. Struktura i obraz problemów w mieście	15
4.1. Ubóstwo	15
4.2. Bezrobocie	22
4.3. Problemy mieszkaniowe i bezdomność	29
4.3.1. Bezdomność	32
4.4. Dysfunkcje w rodzinach	33
4.4.1. Uzależnienia	34
4.4.2. Przemoc w rodzinie	35
4.4.3. Bezradność opiekuńczo-wychowawcza.....	36
4.5. Problemy osób niepełnosprawnych i starszych	38
5. Analiza zasobów i możliwości SWOT	41
6. Wnioski i rekomendacje	46
III. ADRESACI STRATEGII	50
IV. CZĘŚĆ OPERACYJNA STRATEGII.....	51
1. Konstrukcja Programu Strategii.....	51
2. Opis Programu Strategii.....	53
3. Źródła finansowania Strategii.....	68
4. Monitoring i ewaluacja	68
V. BIBLIOGRAFIA	69
VI. SPIS WYKRESÓW.....	70
VII. SPIS TABEL.....	71

WSTĘP

Celem polityki społecznej jest zabezpieczenie niezbędnych podstawowych potrzeb materialnych jak i niematerialnych wszystkich grup społecznych. Za niezbędne należy uznać doprowadzenie do samodzielności życiowej osoby lub rodziny poprzez wspieranie w rozwiązywaniu problemów.

Problem społeczny to zjawisko niekorzystne dla danej społeczności, oceniane przez zbiorowość, której dotyczy jako niepożądane, niebezpieczne i konieczne do wyeliminowania. R. Maris definiuje problemy społeczne jako ogólne wzory zachowania ludzkiego lub warunków społecznych, które są postrzegane jako zagrożenia dla społeczeństwa przez znaczącą liczbę ludności, przez silne grupy, bądź przez charyzmatyczne jednostki, a które mogą być rozwiązane czy też którym można jakoś zaradzić¹.

Problemem społecznym nazywa się sytuację, która jest definiowana przez pewną grupę ludzi jako odstępstwo od normy lub złamanie pewnych standardów przyjętych w populacji jako ważne dla prawidłowego przebiegu życia społecznego. Do problemów społecznych, które w ostatnich dekadach dają najwyraźniej znać o sobie w polskiej rzeczywistości należy zaliczyć: ubóstwo, bezrobocie, problemy mieszkaniowe i bezdomność, alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie, bezradność opiekuńczo-wychowawczą oraz problemy osób starszych i niepełnosprawnych. Każdy z tych problemów wymaga odmiennego podejścia i działań specjalistów. Współcześnie dodatkową przyczyną problemów społecznych coraz częściej staje się uzależnienie licznych grup społecznych od pomocy instytucji publicznych. Wszystkie te problemy wiążą się z wykluczeniem społecznym, dezintegracją społeczną, marginalizacją wielu wspólnot. Priorytetem w polityce społecznej staje się zatem przeciwdziałanie tym zagrożeniom poprzez podejmowanie przedsięwzięć prowadzących do ograniczania izolacji społecznej i zwiększania integracji społecznej najsłabszych grup i osób. Oznacza to jednocześnie konieczność odwołania się do takich sposobów działania, które przede wszystkim sprzyjają samopomocy. Z uwagi na obszerność i złożoność problemów społecznych niezwyklej wagi, nabiera stworzenie takiego systemu działań organizacji i instytucji pomocowych, aby powstrzymać pojawienie się nowych obszarów problemowych i by każdy mieszkaniec, o ile zajdzie taka potrzeba, znalazł pomoc czy wsparcie w rozwiązywaniu swoich problemów.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest zespołem skoordynowanych ze sobą działań realizowanych na różnych szczeblach i z wykorzystaniem różnych sił i środków, których wspólnym celem jest poprawa sytuacji osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym poprzez zwiększenie zakresu umiejętności społecznych osób objętych działaniami.

Realizacja kierunków polityki społecznej, którą wyznacza Strategia odbywa się zgodnie z zasadą partnerstwa kobiet i mężczyzn w życiu społecznym oraz w atmosferze działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji płci i przełamywania stereotypów związanych z płcią.

¹ Maris R. Social Problems. The Dorsey Press.Cicago1988

I. REGULACJE PRAWNE

1. Podstawy prawne Strategii.

Opracowanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bełchatów na lata 2014-2020 oraz jej wdrażanie, odpowiada właściwym przepisom prawnym, do których należą:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. 2013, poz. 135 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej* (Dz. U z 2013 r. poz. 182 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. 2014 r., poz. 1118 - tekst jednolity);
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U z 2013 r., poz. 674 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.);
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (Dz. U. z 2012 r. poz. 124 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz. U. z 2012 r., poz. 1356 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. *o działalności leczniczej* (Dz. U. z 2013 r., poz. 217 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. *o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3* (Dz. U. z 2013 r., poz. 1457 - tekst jednolity);
- ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. *o świadczeniach rodzinnych* (Dz. U. z 2013 r. poz. 1456 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym* (Dz. U. 2011 nr 43 poz. 225 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego* (Dz. U. z 2011 r., nr 231 poz. 1375 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. z 2011r., nr 127 poz. 721 - tekst jednolity z późn. zm.);
- ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. *o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* (Dz. U. z 2008 r., nr 164 poz. 1027 - tekst jednolity z późn. zm.).

Podstawę prawną niniejszej Strategii stanowią art. 16 b, art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy *o pomocy społecznej* zwanej dalej ustawą, zgodnie z którym gmina i powiat opracowują i realizują strategię rozwiązywania problemów społecznych.

2. Spójność Strategii z innymi dokumentami krajowymi, regionalnymi oraz lokalnymi.

Na szczeblu krajowym podstawowym dokumentem jest Narodowa Strategia Polityki Społecznej na lata 2007-2013, przyjęta przez Radę Ministrów 13 września 2005 r. Strategia została opracowana w oparciu o myśl, że „odpowiednio zaprojektowana i wdrożona polityka społeczna stanowi inwestycję, która przynosi korzyści wszystkim obywatelom i całemu społeczeństwu. Działania zmierzające do integracji społecznej zwiększają potencjał rozwoju, a także sprzyjają zwiększaniu aktywności społecznej we wszystkich obszarach, m.in. na rynku pracy”. Tak przyjęta strategia zakłada równy dostęp do praw społecznych, poprawę warunków i funkcjonowania nie tylko rodzin, ale także wsparcie grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a wszystko to przy demokratycznym współuczestnictwie obywateli.

Dokumentem wyznaczającym kierunki polityki społecznej w województwie łódzkim jest Strategia wojewódzka w zakresie polityki społecznej na lata 2007-2020. Dokument w swych założeniach nawiązuje do priorytetów polityki społecznej zawartej w ww. Narodowej Strategii Polityki Społecznej. Duży nacisk kładzie na systemową pomoc osobom i rodzinom, tworzenie warunków sprzyjających uczestnictwu w życiu społecznym osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, zapobieganie i przeciwdziałanie problemom uzależnień, zwiększanie samodzielnego funkcjonowania osób niepełnosprawnych oraz propagowanie aktywnego trybu życia i wsparcie osób w wieku poprodukcyjnym.

Ponadto, „Strategia Rozwoju Miasta Bełchatowa” przyjęta przez Radę Miejską w dniu 26 lutego 2009 r. (Uchwała Nr XXXV/242/09) jednoznacznie wskazuje na potrzebę przygotowania oraz wdrożenia programu, którego celem jest „Sprawna pomoc społeczna” (cel główny nr II.7). Niniejszy program będzie pełnił funkcję szczegółowego programu wykonawczego dla celów operacyjnych zdefiniowanych dla wskazanego powyżej celu głównego.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bełchatowa na lata 2014-2020 wpisuje się w ww. dokumenty.

Cele i działania zaplanowane do realizacji w niniejszym dokumencie są również spójne i komplementarne wobec następujących lokalnych programów szczegółowych realizowanych przez Miasto Bełchatów:

1. „Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Bełchatowa na 2014 rok”, w zakresie następujących celów operacyjnych:

- ograniczenie skali występowania ryzykownych zachowań u dzieci i młodzieży poprzez realizację działań profilaktycznych,
- ograniczenie zjawiska przemocy w rodzinie poprzez realizację działań profilaktycznych,

- zapewnienie pomocy terapeutycznej, rehabilitacyjnej i postrehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu, członków ich rodzin oraz osób doznających przemocy - w związku z uzależnieniem lub nadużywaniem alkoholu,
 - zapewnienie pomocy rehabilitacyjnej i postrehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od innych środków psychoaktywnych,
 - modyfikacja postaw społecznych wobec niepożądanych zjawisk poprzez prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
 - zapewnienie kompleksowej oferty pomocowej poprzez wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i fundacji oraz osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych, innych uzależnień oraz przemocy domowej,
 - poszerzanie kompetencji pracowników oświaty, pomocy społecznej, administracji samorządowej Miasta Bełchatowa, ochrony zdrowia, policji, straży miejskiej, wymiaru sprawiedliwości, organizacji pozarządowych, członków Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Bełchatowie oraz liderów grup samopomocowych i środowisk lokalnych w zakresie oddziaływań profilaktycznych, znajomości prawa, podejmowania interwencji w sytuacjach problemowych oraz umiejętności psychospołecznych.
2. Programu współpracy Miasta Bełchatowa z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, na rok 2014, w zakresie następujących celów szczegółowych:
- wzrost efektywności działań kierowanych do mieszkańców Miasta w poniższych zakresach:
 - oświata i wychowanie,
 - zwalczanie narkomanii (w tym „dopalacze”) i przeciwdziałanie alkoholizmowi,
 - ochrona zdrowia, w tym ochrona zdrowia psychicznego,
 - pomoc społeczna,
 - kultura fizyczna i sport,
 - tworzenie systemowych rozwiązań dla ważnych problemów społecznych.
3. „Programu ochrony zdrowia na terenie Gminy Miasto Bełchatów” - przyjętego uchwałą Rady Miejskiej Nr XXXII/310/05 z 17.03.2005r.), który zakłada politykę prozdrowotną służącą aktywizowaniu mieszkańców miasta do wspólnego rozwiązywania problemów zdrowia.

Powyżej wskazane powiązania merytoryczne pomiędzy poszczególnymi programami będą szczególnie ważne na etapie opracowywania szczegółowych programów stanowiących istotę Strategii. Powstanie bowiem możliwość zintegrowania różnorodnych działań dla zwiększenia ich skuteczności.

II. DIAGNOZA SYTUACJI MIESZKAŃCÓW MIASTA BEŁCHATOWA - wybrane elementy.

1. Metodologia pracy nad diagnozą.

Diagnoza społeczna to badania, które odpowiadają na pytania: jak przedstawia się sytuacja w społeczeństwie, instytucjach, rodzinach. Badania diagnostyczne w obszarze problemów społecznych podejmowane z przesłanek funkcjonalnych (zwykle w odpowiedzi na sytuację problemową w życiu społecznym) oraz praktycznych (zastosowanie wiedzy naukowej dla skutecznego przekształcania rzeczywistości). Proces diagnozowania problemów społecznych w wymiarze lokalnym zawiera kilka aspektów:

1. Diagnozę klasyfikacyjną - odpowiada ona na pytanie z jakiego typu problemem mamy do czynienia.
2. Diagnozę genetyczną - stara się docierać do przyczyn obserwowanych zjawisk.
3. Diagnozę znaczenia - podejmuje analizę konsekwencji występowania danego zjawiska dla społeczności, w której przeprowadzana jest diagnoza.
4. Działania prowadzące do rozwiązania problemów społecznych ujawniających się w diagnozie, o ile treść rozpoznana w badaniach daje podstawy do takich sugestii.

Diagnoza problemów społecznych miasta Bełchatowa przeprowadzona została w oparciu o metody ilościowe i jakościowe.

Pierwszym etapem była analiza danych zastanych w obszarze problemów społecznych będących w obszarze działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie (*desk research*). Analiza *desk research* opierała się na dostępnych źródłach informacji o statystyce zjawisk uznanych za dotkliwe problemy społeczne miasta. Pod względem metodologicznym badanie opiera się na analizie materiałów zastanych, do których należą dane wygenerowane przez samego badacza w trakcie pracy w terenie (raporty, analizy, wnioski z dotychczasowych badań) i/lub informacje ogólnodostępne pochodzące z takich źródeł, jak publikacje książkowe, artykuły w prasie i czasopismach tematycznych czy też strony internetowe, dane uzyskane od instytucji funkcjonujących w obszarze zainteresowania badacza. Wszystkie materiały przed włączeniem do badań zostają poddane sprawdzeniu pod kątem ich rzetelności, wiarygodności i aktualności (w razie potrzeby część z nich weryfikowana jest empirycznie). Uzyskane w ten sposób dane są uzupełniane o opinie ekspertów. Metoda ta zapewnia spojrzenie na problem z wielu perspektyw ze względu na korzystanie z różnych źródeł danych oraz pozwala na lepsze zaplanowanie dalszych badań dzięki rozpoznaniu obszaru badawczego. Na etapie podsumowań, metoda *desk research* umożliwia efektywne wykorzystanie zebranych wcześniej danych poprzez wyciągnięcie konstruktywnych wniosków o solidnych podstawach, dokonanie porównań oraz - w sytuacji dysponowania danymi z różnych momentów czasowych - pozwala na uchwycenie zjawisk nie tylko w postaci statycznej, ale również kierunków zmian dokonujących się w poszczególnych obszarach. W badaniu diagnostycznym problemów Bełchatowa źródłem informacji były dane zaczerpnięte z różnych struktur Urzędu Miasta Bełchatowa, Wydziału Spraw Lokalowych, Miejskiego Ośrodka Pomocy

Spółecznej, Komendy Powiatowej Policji i Straży Miejskiej oraz Powiatowego Urzędu Pracy. Dane wykorzystane w diagnozie dotyczące różnych aspektów systemu pomocy społecznej w Bełchatowie obejmują w większości przypadków okres ostatnich trzech lat, tj. 2011-2013. W części analiz wykorzystane zostały również dane z lat 2009-2013. Jeżeli problem wymagał analizy w szerszym kontekście czasowym, wówczas w miarę dostępności danych, przywoływane były informacje sięgające kilkunastu lat wstecz. Wszystkie dane wykorzystane w diagnozie kończą się na roku 2013. Wyjątkowo niektóre dane dotyczące kwestii bezrobocia sięgają I kwartału 2014 roku ze względu na intensywność procesów, które mają miejsce na lokalnym rynku pracy. Dla ukazania kontekstu ogólnokrajowego przywoływane są niekiedy ogólnopolskie statystyki opisujące zjawiska związane z analizowaną problematyką.

W drugim etapie przeprowadzone zostały badania jakościowe z zastosowaniem techniki *focus group*. Grupy zogniskowanej dyskusji (*Focus Group Interview - FGI*, potocznie zwane fokusami) to jakościowa technika pozyskiwania danych empirycznych generowanych poprzez dyskusję prowadzoną z udziałem moderatora z celowo dobraną grupą, wokół głównych kwestii związanych z kierunkiem badań. Badanie polega na dyskusji prowadzonej przez moderatora (ewentualnie dwóch), w której uczestniczy jednocześnie kilka osób (6-12). Fokus odpowiada na pytania: „co”, „jak” i „dlaczego”, ukazując problem w sposób pogłębiony - nie tylko postawy ludzi, ale też motywy, jakimi się kierują, jak również sam proces kształtowania się postaw i poglądów w trakcie komunikacji dokonującej się w grupie. Dzięki badaniom focusowym badaczowi łatwiej zrozumieć nie tylko sposób przejawiania się zjawisk, ale przede wszystkim sposób postrzegania problemów przez uczestników badania, ich punkty widzenia i motywy, towarzyszące im emocje oraz potencjalne zachowania w sytuacjach zetknięcia się z danym zjawiskiem. Rekrutacja uczestników do badania ma charakter intencjonalny, dobiera się ich spośród jednostek charakteryzujących się jakąś wspólną cechą, przeważnie natury demograficznej lub statusowej. Homogeniczność cech uczestników ułatwia otwartą wymianę poglądów, a dodatkowo stanowi podstawę do uogólnień dotyczących poszczególnych kategorii (ludzie młodzi, przedsiębiorcy, bezrobotni, beneficjenci pomocy społecznej itd.). Powinny to być osoby o dużej otwartości, asertywne i posiadające opinię w zakresie badanych kwestii. Zaletą techniki fokusowej jest fakt, że badanie odbywa się w sytuacji zbliżonej do naturalnych warunków kształtowania się i ujawniania się postaw, co sprzyja naturalnym zachowaniom i otwartym postawom uczestników. Ponadto, technika korzysta z właściwości procesu grupowego takich, jak: synergia działań poszczególnych uczestników, efekt kuli śnieżnej (wzajemne uzupełnianie się wypowiedzi), wzajemna stymulacja uczestników do zajęcia stanowiska, dyfuzja odpowiedzialności, spontaniczność i naturalność). Szczególna przydatność tej techniki w kontekście przeprowadzanej diagnozy problemów społecznych polega na tym, że stwarza ona możliwość poznawania emocjonalnych warstw postaw i opinii uczestników oraz umożliwia pogłębienie wiedzy na temat badanego problemu. Należy jednak pamiętać, iż badanie focusowe nie ma charakteru badania reprezentatywnego w rozumieniu, jakie przypisuje się badaniom ilościowym.

W badaniach realizowanych w Bełchatowie zaplanowano 7 grup fokusowych:

1. Młodzież i przedstawiciele młodych rodzin (do 35 roku życia).
2. Ludzie starsi 60+.

3. Ludzie aktywni zawodowo i przedsiębiorcy.
4. Robotnicy i działacze związkowi.
5. Pracownicy szeroko rozumianej sfery budżetowej, w tym nauczyciele.
6. Kierownictwo i pracownicy MOPS oraz jego agend i ośrodków.
7. Beneficjenci pomocy społecznej.

Badania zostały przeprowadzone we wszystkich zaplanowanych grupach. Informacje uzyskane w trakcie dyskusji zostały wykorzystane jako uzupełnienie analiz ilościowych, informacji o ocenach sytuacji w mieście z perspektywy mieszkańców oraz podstawa do wniosków i rekomendacji.

2. Bełchatów - obraz miasta w dokumentach i statystykach.

Bełchatów to miasto w centralnej Polsce charakteryzujące się spektakularnie szybkim i dynamicznym rozwojem na tle innych miast. Obraz Bełchatowa i strukturę jego mieszkańców w obecnym kształcie zapoczątkowały procesy gospodarcze początku lat 60-tych spowodowane odkryciem w najbliższym sąsiedztwie potężnych złóż węgla brunatnego. Zaowocowało to powstaniem kopalni odkrywkowej i ukierunkowaniem rozwoju subregionu bełchatowskiego w ówczesnej polityce państwa na inwestycje w gałęzie przemysłu wydobywczego i energetycznego. Równocześnie osłabieniu ulegało znaczenie - tradycyjnego na tych terenach - przemysłu włókienniczego. Powodowało to istotne zmiany struktury zatrudnienia mieszkańców miasta, które w krótkim okresie czasu zwielokrotniło liczbę swoich mieszkańców wchłaniając coraz to nowych przybyszów z zewnątrz. Trudno znaleźć na mapie Polski podobne miasto średniej wielkości, gdzie w ostatnich dziesięcioleciach można byłoby zaobserwować taką dynamikę rozwoju gospodarczego i towarzyszące mu zjawiska rozwoju społecznego.

Ostatnie ćwierćwiecze zmian ustrojowych oraz transformacji gospodarczej, a przede wszystkim decentralizacja i procesy samorządowe wzmocniły endogeniczne czynniki rozwoju Bełchatowa. Wejście Polski do Unii Europejskiej stanowiło kolejny czynnik rozwoju miasta z wykorzystaniem środków unijnych na rzecz porządkowania i upiększania przestrzeni miejskiej oraz inwestycji w obszarze kultury.

W ostatnich kilku latach uwidacznia się wyraźny wpływ procesów restrukturyzacyjnych w przedsiębiorstwach wydobywczych i energetycznych na sytuację społeczno-gospodarczą w mieście. Ciągący się od wielu lat kryzys gospodarczy oraz poszukiwanie nowych źródeł efektywności produkcji spowodowały obserwowalny spadek dynamiki rozwoju w branży energetycznej oraz zmiany w strukturze przedsiębiorstwa PGE GiEK SA - największego producenta węgla brunatnego i energii elektrycznej w kraju. Rozwój kapitałowy tej spółki i towarzyszące mu przejmowanie spółek z branży na terenie całego kraju, nie wpłynęło niestety pozytywnie na rynek pracy w samym Bełchatowie. Rozwijając inwestycje w spółkach zależnych, spółka ograniczyła swoje przedsięwzięcia inwestycyjne na miejscu. W poszukiwaniu oszczędności PGE GiEK SA wyłączała w ostatnim czasie ze swej struktury liczne podmioty nie związane z wydobywaniem węgla tworząc tzw. spółki-córki, których pracownicy, o ile nie utracili pracy, to zostały im obniżone w znacznej mierze zarobki.

Poszukiwanie nowych rozwiązań to poważne wyzwanie dla miasta i społeczeństwa przyzwyczajonego od kilkudziesięciu lat do tego, że natura obdarzyła je takim bogactwem, które okazało się doskonale wpisujące w zapotrzebowanie związane z procesami cywilizacyjnymi, a w dodatku stanowiło „oczko w głowie” polityki ówczesnego państwa socjalistycznego. Wydaje się, że najtrudniejszym wyzwaniem jest brak zaplecza naukowego, które pracowałoby na rzecz nowych przedsięwzięć, dostosowania konwencjonalnych rozwiązań pozyskiwania energii do współczesnych standardów ekologicznych.

Opisanych powyżej symptomów kryzysu w branżach, na których opiera się gospodarka w subregionie bełchatowskim nie dostrzega się tymczasem w statystykach budżetowych Bełchatowa. Należy zaznaczyć, że na potrzeby niniejszego opracowania nie badano szczegółowych wskaźników gospodarki budżetowej, a jedynie kwoty nominalnie wskazane w corocznych sprawozdaniach z faktycznej realizacji budżetu.

Tabela 1. Dochody i wydatki budżetu miasta Bełchatów w latach 2009-2013.

Dochody budżetu miasta Bełchatów		2009 w mln zł	2010 w mln zł	2011 w mln zł	2012 w mln zł	2013 w mln zł
1.	Ogółem	143,4	152.1	161.7	152,5	173.2
2.	Dochody bieżące	126,8	133,6	136.8	142,9	150.3
3.	Dochody majątkowe	16,6	18,5	24.8	9,6	22.9
Wydatki budżetu miasta Bełchatów		2009 w mln zł	2010 w mln zł	2011 w mln zł	2012 w mln zł	2013 w mln zł
1.	Ogółem	162,4	157.3	167.5	153.4	178.7
2.	Wydatki bieżące	119,9	123,9	128.1	132,7	137.3
3.	Wydatki majątkowe	42,5	33,4	39.5	20,7	41.4
Różnica pomiędzy faktycznie zrealizowanymi dochodami i wydatkami budżetowymi		19	5,2	5,8	0,9	5,5

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z wykonania budżetu Miasta Bełchatowa.

Wynika z nich, że na przestrzeni ostatnich pięciu lat systematycznie wzrastała kwota budżetu miasta zarówno po stronie dochodowej, jak wydatkowej. Biorąc za podstawę rok 2009 (100%), w roku 2013 budżet Bełchatowa po stronie dochodowej wzrósł o niemal 21% i o ponad 10% po stronie wydatków, utrzymując deficyt na porównywalnym poziomie. Należy zauważyć, że ta dość wysoka dynamika o zdecydowanie ewolucyjnym charakterze miała miejsce w latach kryzysowych, przy licznych inwestycjach w infrastrukturę miasta, co zdaje się świadczyć o tym, że władze samorządowe w sposób przemyślany gospodarowały posiadanymi zasobami.

3. Struktura demograficzna i procesy demograficzne w mieście.

Na koniec 2013 r. Bełchatów zamieszkiwało 60 402 mieszkańców. W sensie formalnym wyrażającym się zamieszkiwaniem na pobyt stały, liczba mieszkańców nie ulega istotnym zmianom, z miasta ubywa po kilkuset mieszkańców rocznie. Jednak z tych stosunkowo niewielkich ujemnych sald w kolejnych latach następujących po 2000 r. dostrzegalny jest istotny spadek liczby ludności o ok. 5000 osób, co stanowi ubytek aż o 7%.

Tabela 2. Naturalny ruch ludności miasta Bełchatowa w latach 2001-2013.

Rok	Mieszkańcy ogółem	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Zmiany rok do roku
2001	65 145	32 270	32 875	-180
2002	65 319	32 321	32 998	+174
2003	64 885	32 073	32 819	-434
2004	64 773	31 965	32 808	-112
2005	64 189	31 619	32 570	-584
2006	63 251	31 215	32 036	-938
2007	64 600	31 736	32 864	+1349
2008	62 491	30 592	31 899	-1909
2009	62 313	30 466	31 847	-178
2010	61 901	30 251	31 650	-412
2011	61 254	29 871	31 383	-647
2012	60 940	29 695	31 245	-314
2013	60 402	29 320	31 082	-538
Bilans ludności Bełchatowa w latach 2001-2013				-4743

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bełchatowa.

Gwałtowny przyływ ludności do Bełchatowa miał miejsce w latach, kiedy rozwijała się kopalnia i elektrownia. W latach, kiedy zatrudnienie w kombinatach ustabilizowało się, trudno się spodziewać, aby przybywali nowi mieszkańcy, zwłaszcza że równie trudno znaleźć tu pracę jak gdzie indziej. Obecne ruchy migracyjne *in plus* mają zupełnie incydentalny charakter, np. w 2007 r. przybyło 1349 osób w stosunku do stanu z końca roku poprzedniego, co zapewne miało związek z powstaniem Polskiej Grupy Energetycznej SA. W szybszym tempie spada liczba mieszkańców Bełchatowa płci męskiej i rośnie udział kobiet w populacji. Należy jednakże zauważyć, że z opisanych powyżej względów gospodarczych (rozwój przemysłu ciężkiego na terenie Bełchatowa), proporcje płci były tu zakłócone (zauważalny był deficyt kobiet), toteż obecne obserwacje należy traktować jako powolny powrót do średniej krajowej pod tym względem i szansę na powolną eliminację niekorzystnych zakłóceń w proporcji płci. W obrazie miasta oznacza to przechodzenie od typu miasta przemysłowego, charakterystycznego dla przemysłu ciężkiego, z przewagą w populacji mężczyzn, nie zawsze traktujących swoje miejsce zamieszkania jako ostateczne, do typu miasta o ustabilizowanej strukturze, z przewagą rdzennych mieszkańców. Wydaje się, że ta druga sytuacja jest korzystniejsza z punktu widzenia demograficznego rozwoju miasta, a przede wszystkim pozwala na większą przewidywalność w polityce władz lokalnych. Zwiększający się udział kobiet w populacji daje się zaobserwować na

trudnym rynku pracy w Bełchatowie, gdzie właśnie kobiety mają większe trudności ze znalezieniem jakiegokolwiek pracy.

Tabela 3. Struktura mieszkańców Bełchatowa w odniesieniu do rynku pracy w latach 2007-2013.

Lata	Mieszkańcy w wieku przedprodukcyjnym	Mieszkańcy w wieku produkcyjnym	Mieszkańcy w wieku poprodukcyjnym
2007	13 325	45 765	5 310
2008	12 518	44 662	5 311
2009	12 223	44 504	5 586
2010	11 887	44 081	5 933
2011	11 957	43 305	5 992
2012	11 318	42 666	6 956
2013	11 143	41 720	7 539
2013/2007	- 16%	- 9%	+ 42%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Bełchatowa

Przyglądając się strukturze wiekowej mieszkańców Bełchatowa należy zauważyć, że systematycznie, choć już bez gwałtownych załamania jak miało to miejsce w latach 90-tych i pierwszych dwutysięcznych, spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym. Obecnie bełchatowianie w wieku przedprodukcyjnym stanowią 18,4%. Podobne zjawisko (spadek liczby) uwidacznia się wśród bełchatowian w wieku produkcyjnym, którzy na koniec 2013 r. stanowili 69% populacji. Natomiast upływający czas przesuwają te coraz większe grupy ludzi do kategorii wieku poprodukcyjnego, gdzie od 2007 r. (traktowanego jako 100%) przybyło aż 42% osób. W Bełchatowie osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią 12,6%.

Tabela 4. Ludność Bełchatowa wg grup wiekowych w latach 2007-2013.

Grupa wiekowa	Rok							2013 / 2007 w %
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
0-3 lat	2 372	2 551	2 158	2 791	2 777	2 729	2 691	+13
4-7 lat	2 125	2 021	2 122	2 204	2 728	2 510	2 602	+22
8-18 lat	9 028	7 946	7 422	6 892	6 452	6 079	5 850	-36
kobiety 19-60 lat	22 598	22 076	21 950	21 635	21 224	20 875	20 345	-10
mężczyźni 16-65 lat	23 167	22 586	22 554	22 446	22 081	21 791	21 375	-8
pozostali	5 310	5 311	5 586	5 933	5 992	6 956	7 539	+42
ogółem	64 600	64 491	62 313	61 901	61 254	60 940	60 402	-7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta w Bełchatowie.

W liczbach bezwzględnych zawartych w powyższej tabeli za lata 2007-2013 ukazują się bardziej szczegółowo tendencje demograficzne z podziałem na poszczególne kategorie wiekowe. Wynika z niej dramatyczny przyrost w grupie mieszkańców Bełchatowa w wieku poprodukcyjnym, zmniejszanie się ludzi obojga płci w wieku produkcyjnym, demograficzne załamanie w dziesięciu rocznikach (8-18 lat)

i dodatnie saldo w grupie dzieci 0-7 lat. Konsekwencje tych liczb dla rozwoju sytuacji demograficznej w Bełchatowie można najogólniej scharakteryzować następująco:

- szybki przyrost ludzi w grupie wiekowej charakteryzowanej przez GUS jako poprodukcyjna skutkujący przeciętnie coraz wyższym średnim wiekiem społeczeństwa miasta (starzenie się),
- przez następną dekadę spadać będzie liczba osób w wieku produkcyjnym, może to oznaczać sytuację niepełnej zastępowalności potrzeb rynku pracy z zasobów endogennych,
- poprawa stopnia zasilania kategorii osób w wieku produkcyjnym z zasobów endogennych zacznie następować dopiero od początku kolejnej dekady (po 2025 roku).

Procesy starzenia się społeczeństwa Bełchatowa nie budzą wątpliwości i będą one dość intensywne w najbliższych dziesięcioleciach. Ich dynamika ma wyraźny związek z faktem, że przed ok. 40 laty przybyła do Bełchatowa znaczna grupa młodych ludzi, którzy właśnie teraz przesuwają się do kategorii poprodukcyjnej. Proces starzenia się społeczeństwa jest też konsekwencją innych czynników, w tym przede wszystkim podnoszenia się średniej długości życia człowieka. Rozwój medycyny oraz postęp cywilizacyjny towarzyszący współczesnym społeczeństwom będzie te zjawiska intensyfikował. Wkalkulowanie tego zjawiska w politykę lokalną wydaje się koniecznością, ponieważ trendy demograficzne i wszelkie prognozy nie pozostawiają w tym względzie żadnych wątpliwości. Obserwowanie postępującego starzenia się mieszkańców wydaje się potrzebne, bowiem przekroczenie wskaźnika 14% ogółu populacji oznacza, że kategoria osób w wieku poprodukcyjnym będzie orientować całą zbiorowość właśnie ku pogłębiającej się demograficznej starości. Determinować to też będzie charakter polityki społecznej w mieście. Są to naturalne dyrektywy dla przyszłej strategii polityki społecznej lub strategii rozwiązywania problemów społecznych w Bełchatowie m.in. opieki zdrowotnej, transportu, dostępności usług oraz - w największej mierze - pomocy społecznej.

Oficjalne statystyki osób zameldowanych na pobyt stały w Bełchatowie nie są w stanie odzwierciedlić procesów, które od kilku lat dotyczą całą Polskę, tj. olbrzymiego strumienia emigracji młodych ludzi za granicę. Dane dotyczące Bełchatowa również przez szereg lat obrazowały ujemne saldo imigracyjne. Konsekwencje tego zjawiska są już mocno zauważalne i odczuwalne w świadomości mieszkańców. W każdej spośród grup fokusowych, z którymi prowadzono rozmowy, problem masowego odpływu młodych ludzi w poszukiwaniu pracy w większych miastach na terenie Polski, a częściej zagranicą, pojawiały się z dużą intensywnością. Uczestnicy podawali liczne przykłady z grona swoich znajomych, członków rodziny.

Jak dotychczas nie opracowano w Polsce systemu, który monitorowałby statystyki osób opuszczających kraj na dłuższy czas. Co gorsza, wyjazd obywatela na stałe statystyki państwa odnotowują jedynie wówczas, jeżeli zechce się on wymeldować ze swojego miejsca zamieszkania, a to ma miejsce stosunkowo rzadko. Warto, aby te procesy były odnotowywane w oficjalnych statystykach miast, stanowią bowiem istotną informację o procesach migracyjnych dla lokalnej polityki. Część spośród emigrantów nie wymeldowuje się bowiem ze stałego miejsca pobytu, a liczne emigracje skończą się wieloletnim, a niekiedy stałym pobylem w kraju emigracji. Są oni zatem „teoretycznymi” mieszkańcami miasta. Nie oznacza to bynajmniej, iż ich pobyt zagranicą nie rodzi zadań dla samorządu. Najczęściej bowiem wyjeżdżają osoby młode, które w efekcie nie zasilają lokalnego rynku

pracy i nie uczestniczą w repartycyjnym systemie emerytalnym, co więcej, nierzadko pracując zagranicą, równocześnie zasilają statystyki osób bezrobotnych w kraju.

W swoistym „spadku” po emigrantach, instytucje samorządowe otrzymują najczęściej pozostawione w Polsce nieletnie dzieci, nazywane od pewnego czasu „eurosierotami”, które nie zawsze mogą liczyć na adekwatną do potrzeb opiekę ze strony rodziny. Obowiązek ten nierzadko spada na samorządowe instytucje pomocy społecznej. Nie koniec na tym, wyjeżdżający za granicę pozostawiają „pod opieką” instytucji samorządowych swoich rodziców, często w podeszłym wieku, schorowanych, a nawet wymagających stałej opieki. Wszystko razem wzięte zaburza naturalne relacje rodzinne. Z jednej strony zjawisko powinno poprawiać sytuację ekonomiczną rodzin, *per saldo* jednak nierzadko rodzi kolejne problemy, a nawet patologie, których rozwiązywanie (często w długich dystansach czasowych) składane jest na barki ośrodków pomocy społecznej.

Spadek liczby mieszkańców Bełchatowa jest również efektem przepływów do sąsiednich gmin. Dotyczy to przeważnie lepiej sytuowanych mieszkańców, którzy byli w stanie wybudować sobie czy też zakupić własny dom w strefie podmiejskiej, na terenie którejś z gmin wiejskich. Utrata tych akurat mieszkańców nie jest korzystna dla miasta ze względu na dochody własne miasta, ale za to nowych mieszkańców i przysługującą część płaconych przez nich podatków zyskują gminy ościenne.

Opisane zagrożenie powstawania nowych zadań i obciążeń dla administracji samorządowej jest tyle realne, co niezwykle trudne do zapobiegania. Młodzi ludzie, którzy wyjeżdżają do pracy za granicę musieliby jako alternatywę otrzymać w swoim mieście na tyle atrakcyjną pracę, aby koszty wyjazdu, rozłąki z rodziną i ryzyko niepowodzenia były wystarczająco zniechęcające, że zostaną oni w Bełchatowie.

Współcześnie przeciętny Polak, żyje 73 lata, a przeciętna Polka 81 lat. Konsekwencje dla systemu pomocy społecznej sprowadzają się do konieczności skupienia się na problemach:

- wzrostu zapotrzebowania na usługi zdrowotne i opiekuńcze,
- większych wydatków państwa / samorządu na świadczenia zdrowotne i opiekuńcze,
- spowolnieniu rozwoju gospodarczego w wymiarze lokalnym wskutek kierowania środków i uwagi na tę część społeczeństwa, która już nie uczestniczy w generowaniu dochodu, a jedynie jest konsumentem zasobów wytworzonych przez część społeczeństwa w wieku produkcyjnym.

Badania demograficzne pokazują jednak, że największy wpływ na dynamikę i poziom starzenia się społeczeństwa ma natężenie urodzeń. Duży udział liczby urodzeń przyczynia się do wzrostu udziału dzieci w strukturze populacji, a co za tym idzie - do „odmładzania się” społeczeństwa². W Bełchatowie wskaźniki urodzeń utrzymują się od kilkunastu lat na dość zrównoważonym poziomie - rocznie przychodzi na świat między 500 a 600 dzieci. W 2013 r. było to 628 osób. Liczby te pozwalają na uzyskiwanie dodatniego przyrostu naturalnego, co nie jest w Polsce powszechnym zjawiskiem.

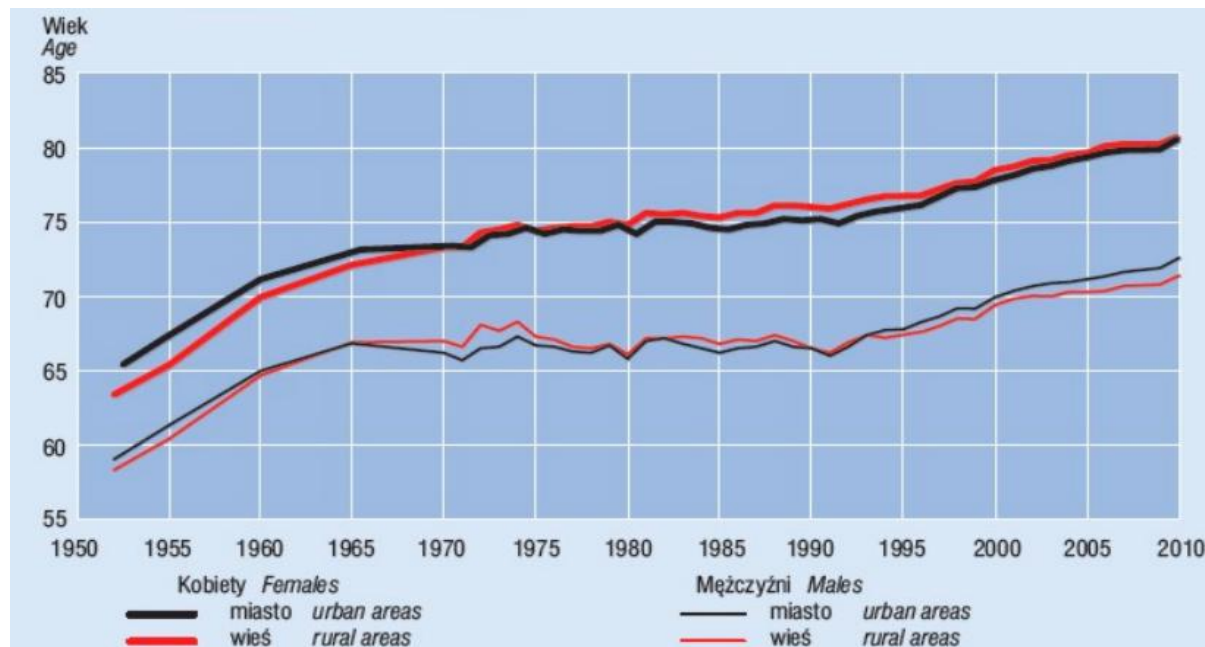
Opisane zjawiska nie mogą ująć uwagi władz lokalnych, gdyż taka struktura wiekowa generuje zupełnie inny typ problemów społecznych niż miało to miejsce u progu transformacji ustrojowej, kiedy to brakowało miejsc w klasach szkolnych. Rosnący udział ludzi starszych w społeczeństwie to wyzwanie

² A. Dragan, *Starzenie się społeczeństwa i jego skutki*, (w:) *Opracowania tematyczne 601*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2011, s. 3.

dla samorządowego systemu pomocy społecznej i poważny wzrost kosztów na usługi zdrowotne i opiekuńcze³.

Rysunek 1. Przeciętne trwanie życia ludzkiego w Polsce po roku 1950.

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

4. Struktura i obraz problemów w mieście.

4.1. Ubóstwo.

Ubóstwo rozumie się jako sytuację materialną (subiektywną lub obiektywną) jednostki lub rodziny, pozostawanie poniżej pewnego progu dochodowego albo poniżej progu realizacyjnego określonych potrzeb⁴. Istotny jest fakt, że ubóstwo to nie tylko niedostatek dóbr materialnych, ale i brak zaspokojenia potrzeb psychicznych, społecznych, intelektualnych lub duchowych. Cechuje je również niemożność samodzielnej zmiany swojego sposobu życia oraz położenia życiowego⁵.

Wieloaspektowość ubóstwa sprawia jednak, iż bardzo trudno ustalić kryteria kwalifikujące jednostkę lub rodzinę do ubogich. Kwalifikacja zależy od przyjmowanych definicji. Statystycznie pomiar ubóstwa dokonuje się na trzy sposoby: po uwzględnieniu kryteriów poziomu dochodów i wydatków gospodarstwa domowego, na podstawie opinii samych domowników o niezbędnych im środkach do przeżycia na poziomie minimalnym oraz poprzez zastosowanie obiektywnych wskaźników określających warunki mieszkaniowe, wyposażenie lokalu czy sposoby spędzania wolnego czasu⁶.

Granice ubóstwa są wyznaczane przez różne miary, zwane granicami, do których należą minimum socjalne i minimum egzystencjalne. W związku z tym wyróżnia się:

³ Por. GUS, *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym*, Warszawa 2013.

⁴ Tamże.

⁵ Kamiński T., *Ubóstwo - definicje, przyczyny i pomiar zjawiska*, Roczniki Naukowe Caritas, 1998 nr 2, s.11-12.

⁶ Sztumski J., *Ubóstwo jako problem społeczny*, Polityka Społeczna 1995, nr 8, s. 43.

- a) ubóstwo absolutne, czyli minimum egzystencji,
- b) ubóstwo ustawowe,
- c) ubóstwo relatywne,
- d) ubóstwo subiektywne⁷.

Minimum egzystencji uwzględnia tylko te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, ponieważ w konsekwencji może prowadzić do skrajnego wyniszczenia a nawet śmierci. Minimum socjalne oficjalnie pozwala ludziom uczestniczyć w życiu społecznym i nie popaść w skrajną biedę⁸. Ubóstwo ustawowe to oficjalnie wyznaczone wysokości dochodów na osobę w rodzinie, które pozwala na ubieganie się o pomoc społeczną. Ubóstwo relatywne uwzględnia specyfikę określonego społeczeństwa, wyznaczając granicę od 40 do 60% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych w danym kraju⁹.

Ubóstwo bełchatowian można mierzyć wyłącznie poprzez zastosowanie wskaźników związanych z liczbą osób korzystających z pomocy społecznej. Dane z ostatnich pięciu lat wskazują na stopniowo rosnącą liczbę środowisk korzystających z pomocy materialnej i pracy socjalnej. O ponad 8% wzrosła liczba środowisk, choć *per saldo* z mniejszą dynamiką (2,1%) rosła liczba osób objętych pomocą. Interesująco przedstawiają się statystyki opisujące dynamikę zmian liczb beneficjentów w zależności od wieku. Liczba klientów pomocy społecznej w wieku produkcyjnym wzrosła o 8,6%, przy czym w nieco większym stopniu wzrosła liczba kobiet (9,6%) w stosunku do mężczyzn, których wśród klientów pomocy przybyło o 7,2%. Dramatycznie (o ponad 1/3) wzrosła liczba klientów pomocy społecznej w wieku poprodukcyjnym, przy czym w grupie kobiet był to przyrost o 21%, zaś w grupie mężczyzn aż o 100%. Pociuszający jest fakt, że w kwotach rzeczywistych, osoby w wieku poprodukcyjnym korzystające z pomocy społecznej stanowią zaledwie 5,2% wszystkich beneficjentów, podczas gdy znaczną część stanowią osoby w wieku produkcyjnym (61,6%) i dzieci (33,2%).

Tabela 5. Klienci pomocy społecznej wg kryterium wieku w latach 2009-2013.

Kategorie klientów pomocy społecznej	2009	2010	2011	2012	2013	Dynamika zmian (%)
Rzeczywista liczba środowisk objętych pomocą materialną i pracą socjalną	1 759	1 673	1 836	1 829	1 904	+8,2
Rzeczywista liczba osób objętych pomocą materialną i pracą socjalną	3 996	3 751	3 714	3 741	4 083	+2,1
Liczba osób w wieku produkcyjnym	2 316	2 320	2 502	2 460	2 516	+8,6
• kobiety (do 59 lat)	1 330	1 383	1 526	1 498	1 459	+9,6
• mężczyźni (do 64 lat)	986	937	976	962	1 057	+7,2
Liczba osób w wieku poprodukcyjnym ogółem	157	147	212	221	213	+35,6
• kobiety (od 60 lat)	128	121	172	171	155	+21
• mężczyźni (od 65 lat)	29	26	40	50	58	+100
• dzieci (od 0-24 roku życia)	1 523	1 284	1 281	1 239	1 354	-11,1

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Bełchatowie.

⁷ Szacka S., *Wprowadzenie do socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2003, s.337.

⁸ Golinowska S. *Ubóstwo w Polsce. Badania, miary i programy jego zwalczania*, Praca Socjalna 2002, nr 4, s.22.

⁹ Tarkowska E., *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Koncepcje i polskie problemy*, (w:) *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, Wasilewski J. (red.), Scholar, Warszawa 2006, s. 323.

Z obserwacji zachowań społecznych wiadomo, że istnieje znaczna grupa ludzi, którzy tak w sensie formalnym, jak i realnie, dysponują dochodami znacznie poniżej wszystkich granic ubóstwa, jednak nigdy nie korzystają oni z pomocy społecznej. O takich przypadkach wspominali również mieszkańcy Bełchatowa uczestniczący w badaniach fokusowych. Są to przeważnie - jak wskazywano - niepatologiczne rodziny wielodzietne (troje dzieci i więcej), w których rodzice podejmują próby zapewnienia warunków do przetrwania z pominięciem stygmatyzującego systemu pomocy społecznej. Należy jednakże zauważyć, że nieznaną liczbą osób ubogich znajdujących się poza systemem pomocy społecznej stopniowo zmniejsza się. Obserwacje pracowników pomocy społecznej, jak również badania sondażowe prowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej na reprezentacyjnych próbach Polaków wskazują, że systematycznie rośnie liczba osób korzystających z pomocy społecznej¹⁰. Potwierdza to tabela 6, w której liczba środowisk objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa na przestrzeni 3 lat wzrosła niemal o 1/5.

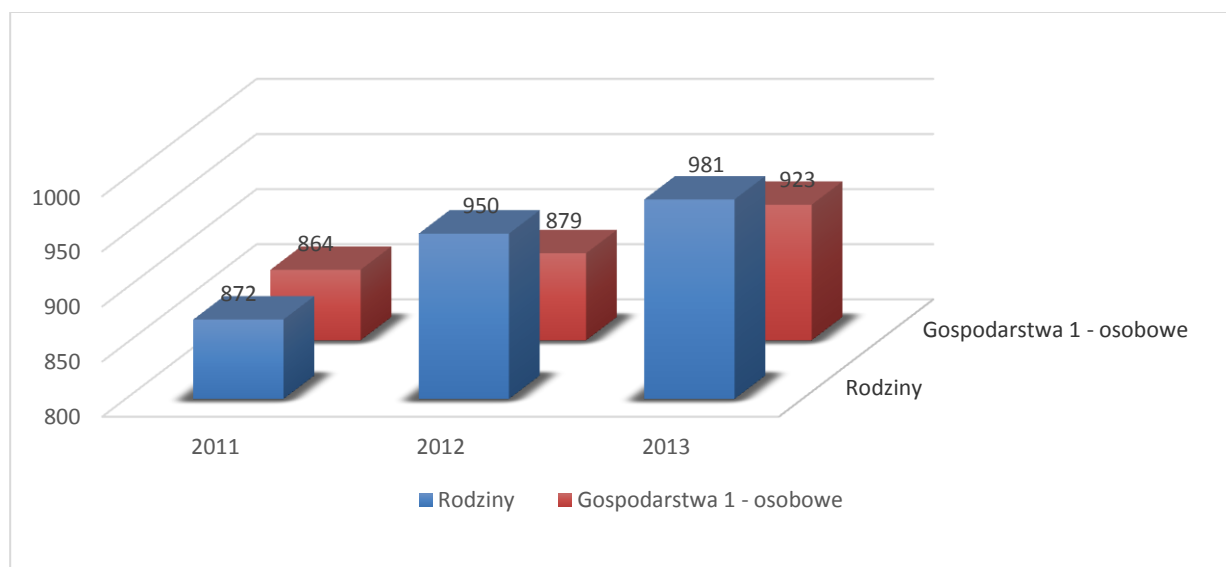
Tabela 6. Środowiska objęte pomocą społeczną w Bełchatowie z powodu ubóstwa w latach 2011-2013.

Dysfunkcja	2011	2012	2013	Dynamika (%)
Środowiska objęte pomocą społeczną z problemem ubóstwa	1 164	1 208	1 373	117,96

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Bełchatowie.

W prezentowanym okresie wzrost korzystających z pomocy społecznej dotyczy zarówno rodzin oraz gospodarstw jednoosobowych, przy czym w przypadku gospodarstw jednoosobowych wzrost ten jest stały i proporcjonalnie wyższy.

Rysunek 2. Liczba rodzin i gospodarstw jednoosobowych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w latach 2011-2013.

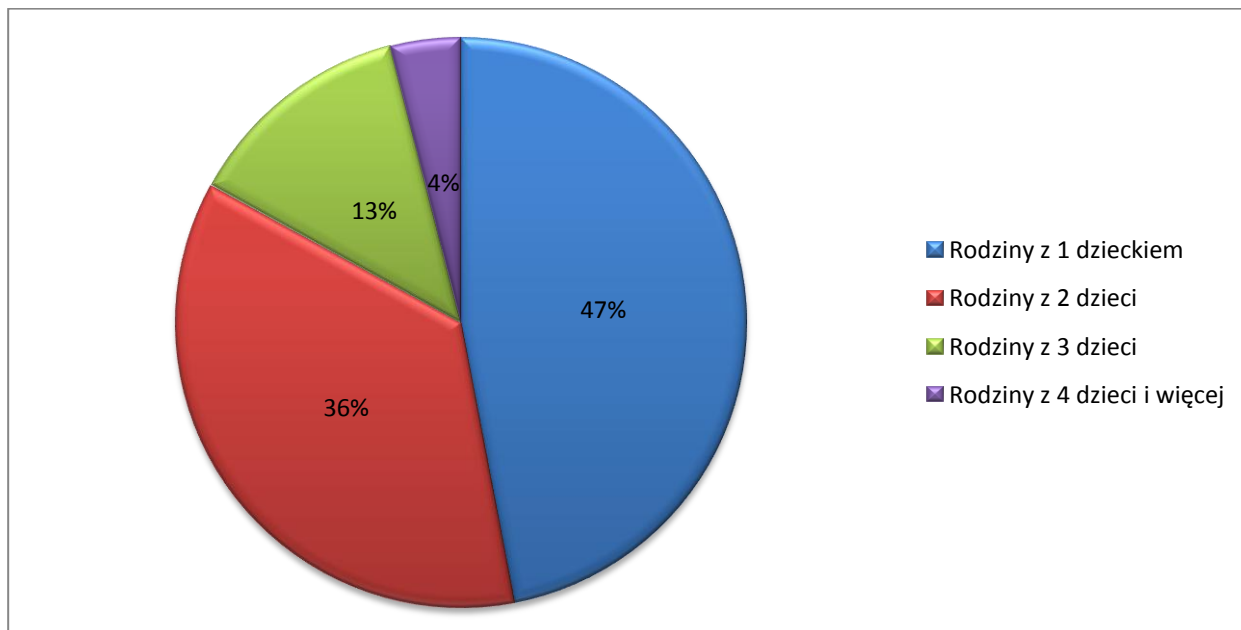
Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie za rok 2013.

¹⁰ Raport CBOS K 140/08

Największą grupę wśród rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną w latach 2011-2013 stanowiły rodziny mające na utrzymaniu jedno dziecko - około 47% ogółu rodzin z dziećmi objętych pomocą społeczną. Najmniejszą natomiast rodziny z 4 i więcej dzieci - udział na poziomie 4%. Nie należy z tego wyprowadzać wniosku, że rodzinom wielodzietnym żyje się łatwiej, tylko jest tych rodzin znacząco mniej.

Rysunek 3. Udział procentowy poszczególnych kategorii rodzin z dziećmi wśród wszystkich rodzin z dziećmi objętych świadczeniami w latach 2011-2013.

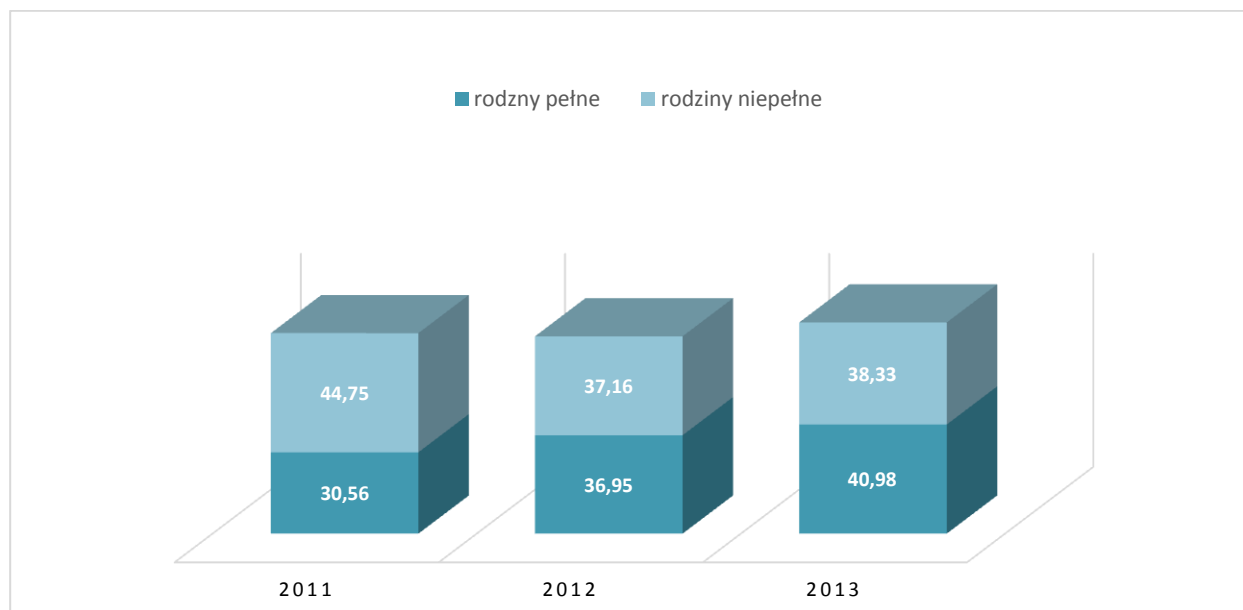

Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie za rok 2013.

Wśród typów rodzin korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej w latach 2011-2013 najliczniejszą grupę stanowiły rodziny, w których dzieci są wychowywane przez obojga rodziców, pozostających w związku formalnym bądź nieformalnym. W stosunku do 2011 r. udział procentowy rodzin pełnych wzrósł w 2013 r. o 10 punktów procentowych, zaś rodzin niepełnych spadł o 6 procent. Osoby samotnie wychowujące dzieci to w głównej mierze kobiety - średnio stanowiły 97% samotnie wychowujących dzieci w analizowanym okresie. W tym kontekście warto przywołać wypowiedź jednego z uczestników dyskusji focusowych (mężczyzna w średnim wieku), że upowszechnia się w Bełchatowie strategia nieformalizowania związków mimo faktycznego prowadzenia przez partnerów wspólnego gospodarstwa domowego i posiadania dzieci, ponieważ matce samotnie wychowującej dzieci łatwiej jest spełnić kryteria i uzyskać różne świadczenia niż kobiecie mającej męża. Trudno oszacować skalę tego zjawiska oraz trudno udowodnić, że faktycznie takie motywacje przyświecają ludziom, którzy zaliczają się do tej kategorii klientów pomocy społecznej. Wydaje się, iż wobec wielu osób jest to opinia krzywdząca, jednak wypowiedź uczestnika focusu była oparta na jakichś obserwacjach.

Rysunek 4. Odsetek rodzin pełnych i niepełnych wśród wszystkich typów rodzin objętych świadczeniami w latach 2011-2013.

Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie za rok 2013.

Osoby samotnie wychowujące dzieci bardzo często, mimo ustalenia praw do alimentów, nie otrzymują ich od biologicznego rodzica. Wówczas, po spełnieniu kryteriów dochodowych, uzyskują uprawnienia do uzyskiwania alimentów z Funduszu Alimentacyjnego. MOPS w Bełchatowie wypłacając świadczenia alimentacyjne osobom uprawnionym, podejmuje również działania mające na celu odzyskanie wypłaconych pieniędzy od osób zobowiązanych. Osoby te, najczęściej "oficjalnie" bezrobotne, są kierowane do urzędów pracy w celu rozpoczęcia aktywizacji zawodowej. Rzadko jednak udaje się znaleźć im pracę, ponieważ niechętnie chcą się zatrudniać na stałe, jako że grozi to utratą części zarobków na rzecz komornika. Dane w poniższej tabeli wskazują na to, że MOPS w Bełchatowie podejmuje działania na rzecz odzyskania wydatkowanych środków na pokrycie świadczeń z Funduszu Alimentacyjnego z dość dużą intensywnością (najwyższy wskaźnik w roku 2012).

Tabela 7. Reintegracja zawodowa dłużników alimentacyjnych w latach 2008-2013.

	2008-2009	2010	2011	2012	2013
Liczba wniosków wysłanych do Powiatowego Urzędu Pracy celem aktywizacji zawodowej	11	53	51	104	80

Źródło: Sprawozdania z realizacji Strategii rozwiązywania problemów społecznych za lata 2008 - 2013.

Istotnym wskaźnikiem ubożenia mieszkańców Bełchatowa jest wzrost liczby beneficjentów programu dożywiania, wzrost wydatkowanych na ten cel środków oraz mnogość instytucji realizujących program dożywiania (od wielu lat program dożywiania realizuje ok. 30 placówek). Od 2008 roku liczba dożywianych dzieci i młodzieży wzrosła o 22%, przy malejącej liczbie osób w tej kategorii wiekowej. Bardzo istotne jest by władze samorządowe nie pozwalały na to żeby głodowały dzieci i to wyzwanie

wydaje się być w Bełchatowie realizowane w pełni. Jednak liczba dorosłych korzystających z bezpłatnego dożywiania, która w latach 2008-2013 wzrosła aż o 329% jest zmienna.

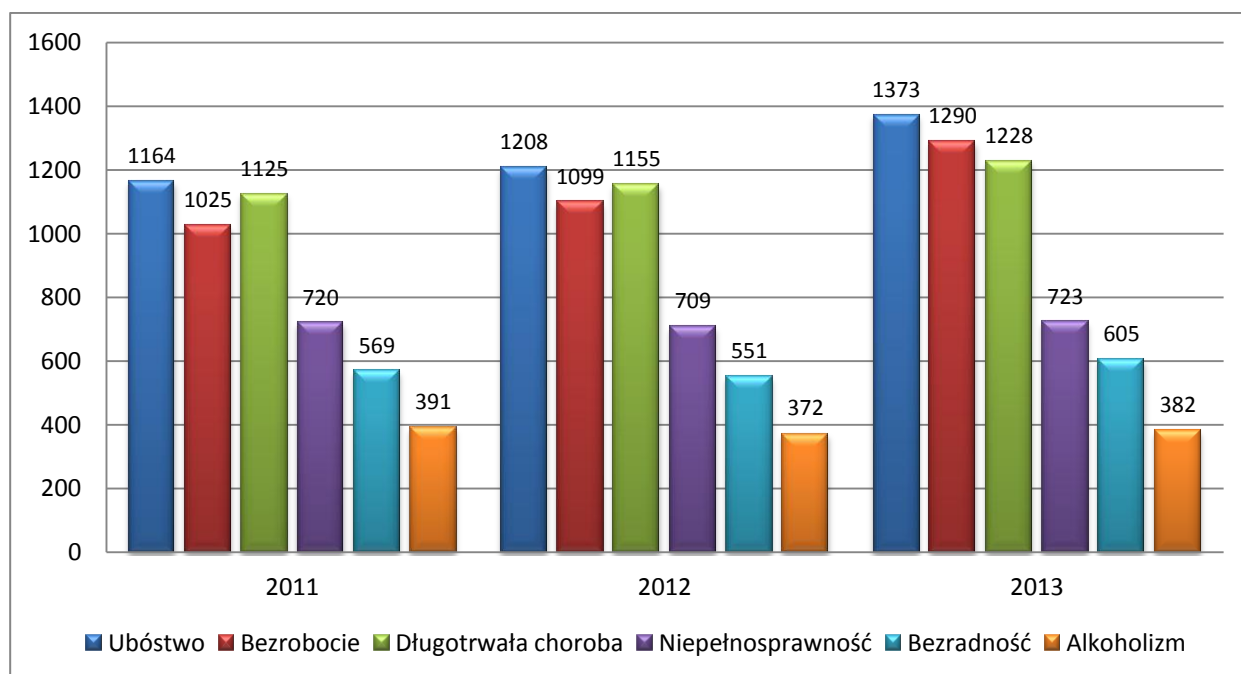
Tabela 8. Statystyki bezpłatnego dożywiania dzieci i dorosłych w Bełchatowie w latach 2008-2013¹¹.

Dożywianie	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Dynamika 2013/2008 (%)
Liczba dzieci korzystających z bezpłatnych posiłków /liczba posiłków	792	834	735	851	856	964	+22
	143158	128505	124232	126455	131615	139791	- 2.5
Liczba dorosłych korzystających z bezpłatnych posiłków /liczba posiłków	38	76	73	91	95	125	+329
	5619	11401	14673	12625	13375	18937	+337

Źródło: Sprawozdania z realizacji Strategii rozwiązywania problemów społecznych za lata 2008 - 2013.

Statystyki dożywiania dorosłych korelują z czynnikami ubiegania się o pomoc społeczną, gdzie do najbardziej znaczących zalicza się, w pierwszym rzędzie ubóstwo, następnie bezrobocie oraz długotrwałą chorobę. Do pozostałych czynników należy zaliczyć: niepełnosprawność, bezradność opiekuńczo-wychowawczą oraz alkoholizm. W analizowanym okresie obserwuje się systematyczny wzrost liczby środowisk objętych pomocą z tych przyczyn. W porównaniu do roku 2011 liczba środowisk, które korzystały z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w 2013 r. wzrosła o 18%.

Rysunek 5. Przyczyny korzystania z pomocy społecznej w latach 2011-2013.

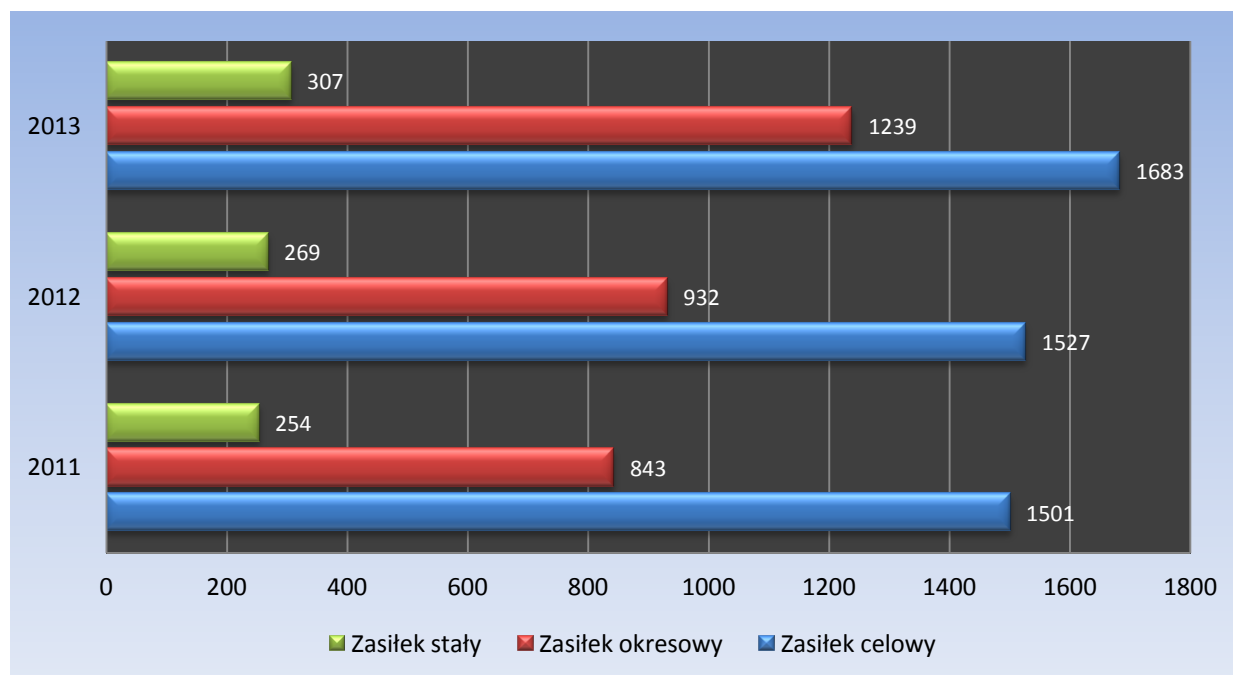
Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie za rok 2013.

¹¹ Tabela nie obejmuje wszystkich danych związanych z bezpłatnym dożywianiem, które przybierają bardzo wiele form.

MOPS w Bełchatowie w latach 2011-2013 systematycznie obejmował pomocą w postaci zasiłku celowego, okresowego i stałego osoby oraz rodziny ubiegające się o wsparcie finansowe. Analiza danych w omawianym okresie wskazuje, iż w porównaniu z 2011 r. liczba osób korzystających z ww. form pomocy wzrosła w 2013 r. odpowiednio o: 12% - w przypadku zasiłku celowego, 47% - w przypadku zasiłku okresowego oraz 21% - w przypadku zasiłku stałego.

Rysunek 6. Liczba osób objętych przez MOPS pomocą w różnych formach zasiłku w latach 2011-2013.

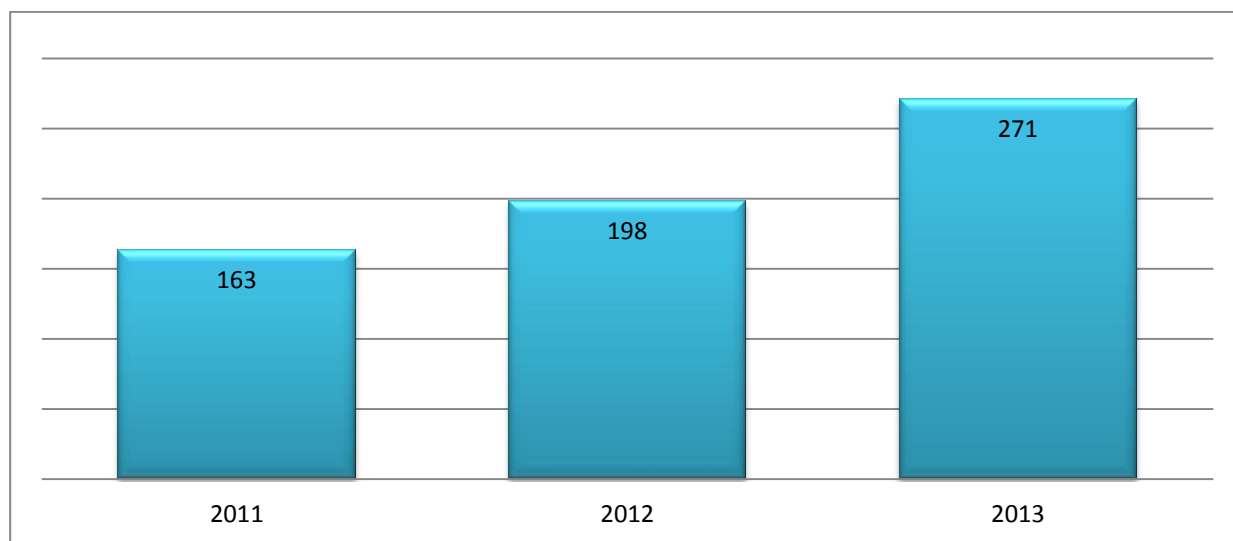
Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie za rok 2013.

W statystykach MOPS w Bełchatowie, silnie ujawnia się również nader szkodliwe w dłuższej perspektywie zjawisko dziedziczenia strategii życia w oparciu o środki z pomocy społecznej. Jak wskazywali pracownicy MOPS w Bełchatowie, znaczna i ciągle rosnąca część klientów pomocy społecznej stanowi już drugie (doroste) pokolenie beneficjentów i niewiele wskazuje na to, aby osoby te poszukiwały innych sposobów radzenia sobie z problemami zaspokojenia koniecznych potrzeb niż poprzez korzystanie z wszystkich możliwych form pomocy. Dane, prezentujące liczbę środowisk wielopokoleniowo korzystających z pomocy - rysunek 7, wskazują na stały wzrost tej grupy klientów. W stosunku do 2011 r. grupa ta zwiększyła się w roku 2013 o około 66%.

Można z tego wywnioskować, iż w perspektywie dekady duże grupy ludzi w dalszym ciągu będą potrzebować pomocy państwa, gdyż nie zdołają wypracować uprawnień do emerytur zaspokajających minimalne potrzeby, a ich dzieci wyrosłe w warunkach stałego uzależnienia do pomocy społecznej, będą raczej szły w ślad życiowych strategii swoich rodziców.

Rysunek 7. Liczba środowisk wielopokoleniowo korzystających z pomocy społecznej 2011-2013.

Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie za rok 2013.

Z przytoczonych danych statystycznych wynika, że problemy społeczne w Bełchatowie pogłębiają się. Zauważalną tendencją jest wzrost budżetu MOPS w Bełchatowie, a wśród grupy wydatków wzrost tych, przeznaczonych na bezpośrednią pomoc klientom pomocy społecznej. Znaczący jest problem ubóstwa, który może być związany głównie z utratą pracy, choć dane statystyczne rozdzielają oba te zjawiska wśród przyczyn korzystania z pomocy społecznej. Niepokojącym jest zjawisko wzrostu liczby rodzin pełnych, które zmuszone są do ubiegania się o pomoc społeczną. Przytoczone dane mogą świadczyć o pogłębiającej się pauperyzacji mieszkańców. W analizowanym okresie zauważalny jest stały wzrost budżetu, jakim dysponuje ośrodek w związku z tym, że wysokość zasiłków ulega zmianie. Plany budżetowe w kolejnych latach są realizowane na poziomie niemal 99,8 procent.

4.2. Bezrobocie.

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym polegającym na tym, że pewna część ludzi zdolnych do pracy i poszukujących pracy nie znajduje zatrudnienia. Zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 roku o *promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* bezrobotny to osoba niezatrudniona i niewykonująca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie¹².

Traktowanie bezrobocia jako kwestii społecznej uzasadniają cechy tego zjawiska. Przede wszystkim dotyczy ono dużych grup społecznych i polega na niemożliwości zaspokajania ważnej potrzeby pracy, co prowadzi do kumulowania negatywnych cech położenia materialnego, społecznego i politycznego.

Podstawowymi funkcjami aktywnej polityki państwa na rynku pracy są: aktywizacja zawodowa bezrobotnych poprzez włączanie ich do uczestnictwa w aktywnych programach, zwłaszcza w robotach

¹²Art. 2. pkt 2 Ustawy, Dz. U.2011.45.235.

publicznych, pracach interwencyjnych i programach pożyczek dla bezrobotnych; zmniejszanie niedopasowań strukturalnych na rynku pracy (szkolenia i podnoszenie kwalifikacji); oddziaływanie na wielkość zatrudnienia poprzez działania mające na celu zwiększanie ilości miejsc pracy w gospodarce¹³. Aktywnym podejściem do problemów rynku pracy jest działanie w obszarze ekonomii społecznej, wzbudzanie aktywności i kreatywności w grupach osób bezrobotnych do samotworzenia sobie miejsc pracy, choć wydaje się (na podstawie rozmów z mieszkańcami w focusach), że wśród bełchatowskich bezrobotnych brak jest potencjału do takich działań.

Tabela 9. Bezrobocie w Bełchatowie w latach 2009-2013.

	2009	2010	2011	2012	2013
Kobiety	2 003	1 895	2 121	2 212	2 220
Zarejestrowani do 12 miesięcy od ukończenia szkoły	254	209	253	232	223
Zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	128	105	110	351	480
Z prawem do zasiłku	496	427	495	680	544
W wieku 18-44	2 231	2 126	2 441	2 482	2 516
Bez prawa do zasiłku	847	905	1 146	1 317	1 448
Bezrobocie ogółem	3 140	3 001	3 410	3 701	3 771

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

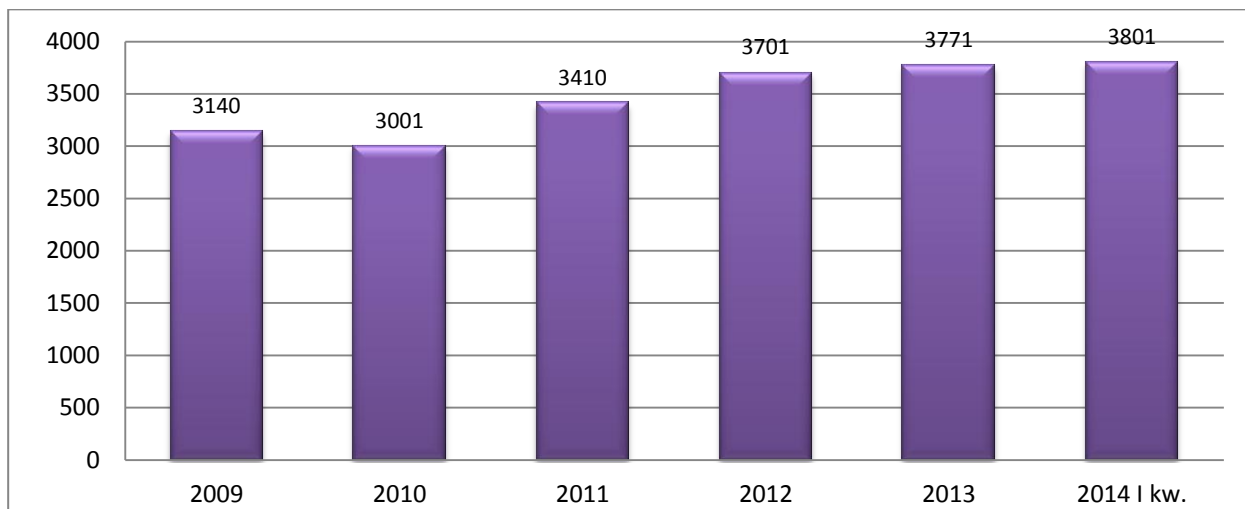
Bełchatów jako miasto przemysłowe jest szczególnie narażony na występowanie bezrobocia, które ma charakter strukturalny, ze względu na monokulturowość gospodarczą miasta. Poza wiodącymi gałęziami przemysłu - przemysł wydobywczy i energetyka, istotną rolę odgrywają budownictwo oraz handel i usługi. Jednak te sektory gospodarki nie są w stanie wchłonąć osób zwalnianych z przemysłu wydobywczego i energetyki, nawet w przypadku programu wdrożenia szkoleń przekwalifikowujących osoby bezrobotne, ze względu na ich znacznie mniejszy potencjał. Dalszy rozwój sektora usług (zwłaszcza wyspecjalizowanych) oraz sektora usług turystycznych jest konieczny dla utrzymania wysokiego poziomu zatrudnienia w mieście. Wskazane powyżej działania z zakresu aktywnej polityki na rynku pracy mogą również przyczynić się do zahamowania tempa wzrostu bezrobocia w Bełchatowie.

Z danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bełchatowie wynika, że mimo iż wzrasta systematycznie poziom bezrobocia, to w porównaniu z wieloma miastami w Polsce jest stosunkowo niski i wynosi 9%.

¹³ Zob. *Przeptywy siły roboczej a efekty aktywnej polityki państwa na rynku pracy w Polsce*, E. Kwiatkowski (red.), Łódź 1998, s. 9.

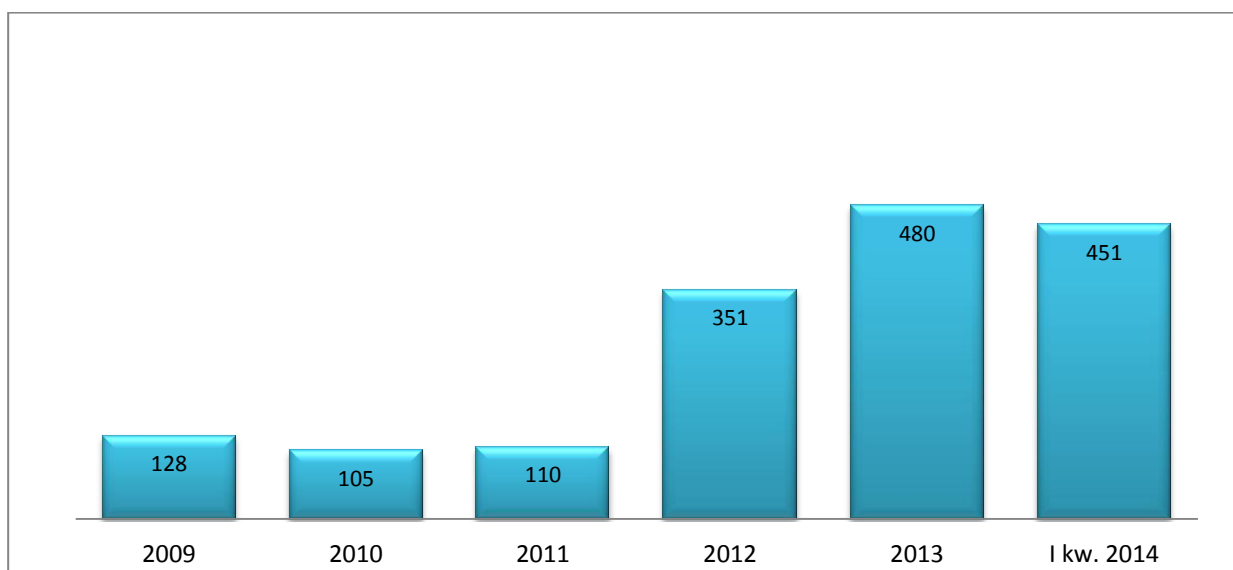
Rysunek 8. Liczba bezrobotnych w Bełchatowie w latach 2009 - I kwartał 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

Na koniec grudnia 2013 r. w rejestrach bezrobotnych pozostawało 775 osób zwolnionych z przyczyn zakładu pracy. Stanowili oni 10,2% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. W porównaniu z rokiem 2012 nastąpił wzrost ich odsetka o 2,2%, natomiast w porównaniu z rokiem 2011 o 7,1%. W ciągu całego roku 2013 zarejestrowanych zostało 1 055 osób zwolnionych z przyczyn dotyczących zakładu pracy (w 2012 r. - 704 osoby, w 2011 r. - 159 osób). Wśród osób zwolnionych z przyczyn leżących po stronie pracodawcy, rejestrujących się w PUP w Bełchatowie były osoby zwolnione w ramach *Programów Dobrowolnych Odejść*. W roku 2012 zarejestrowane zostały 184 osoby zwolnione z PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna i 43 osoby zwolnione ze Szpitala Wojewódzkiego im. Jana Pawła II w Bełchatowie, natomiast w 2013 r. - 82 osoby zwolnione z PGE Górnictwo i Energetyka Konwencjonalna i 9 osób zwolnionych ze Szpitala Wojewódzkiego im. Jana Pawła II w Bełchatowie.

Rysunek 9. Zarejestrowani bezrobotni zwolnieni z przyczyn zakładu pracy w latach w latach 2009 - I kwartał 2014.

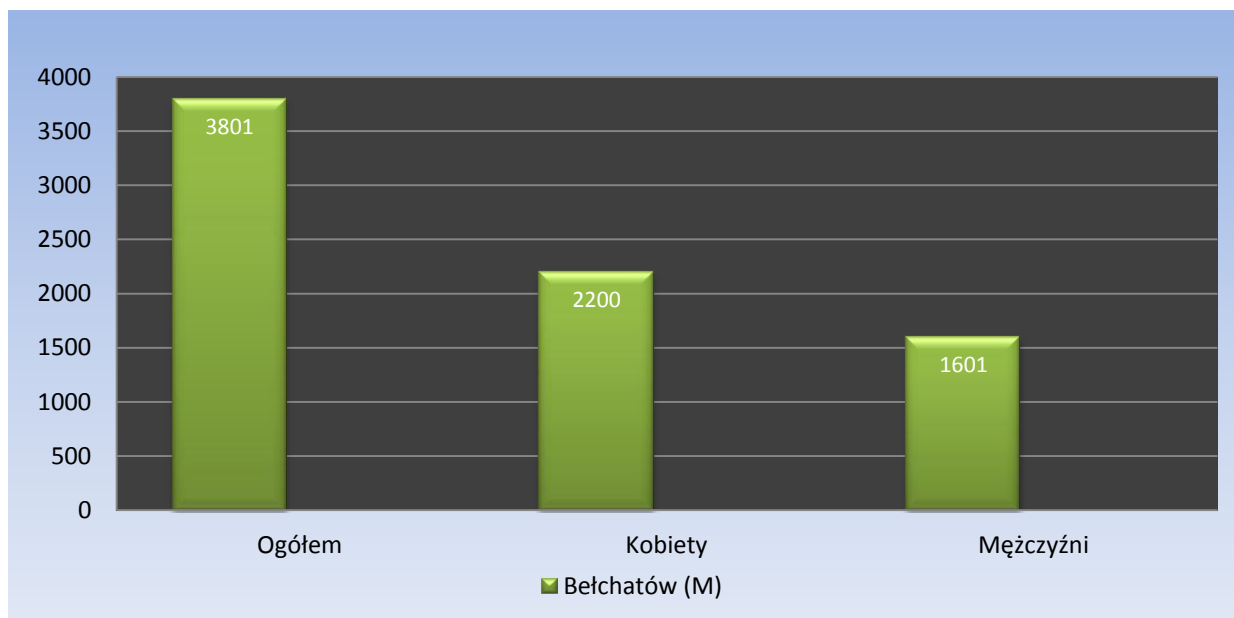

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

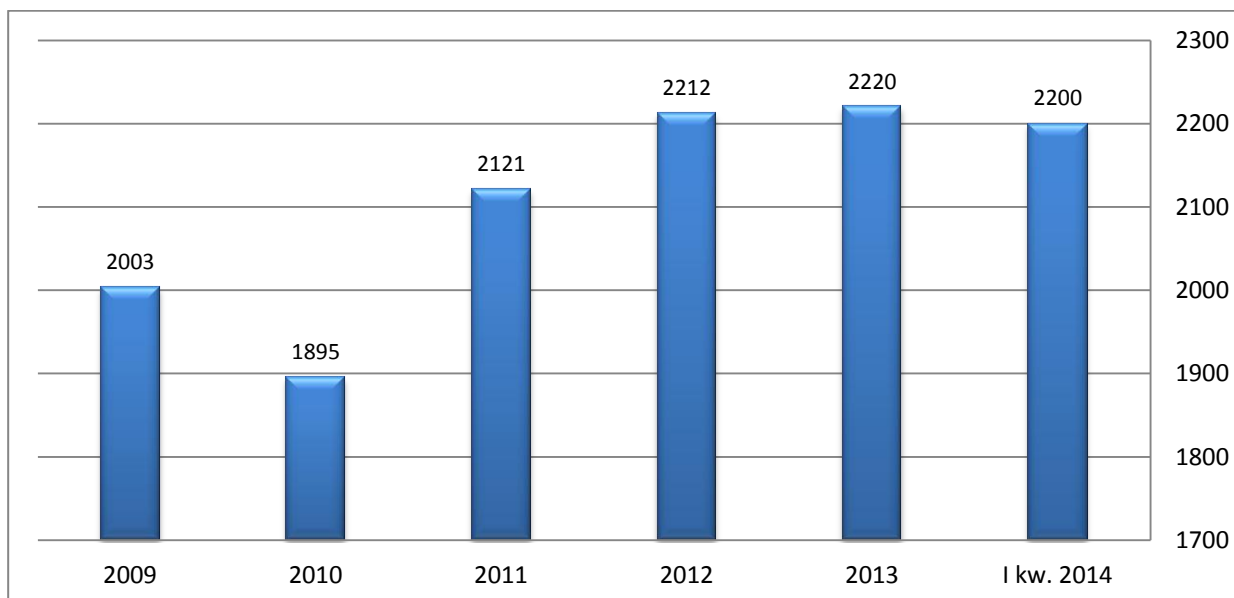
Na koniec grudnia 2013 r. liczba zarejestrowanych kobiet, zgodnie z danymi PUP w Bełchatowie, wyniosła 2 220 osób, tj. 58,9% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Jednakże odsetek kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych sukcesywnie maleje ze względu na wzrost poziomu bezrobocia w ogóle.

Rysunek 10. Bezrobocie wśród kobiet i mężczyzn w GM Bełchatów w I kwartale 2014 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

Rysunek 11. Bezrobocie wśród kobiet w Bełchatowie w latach 2009 - I kwartał 2014.

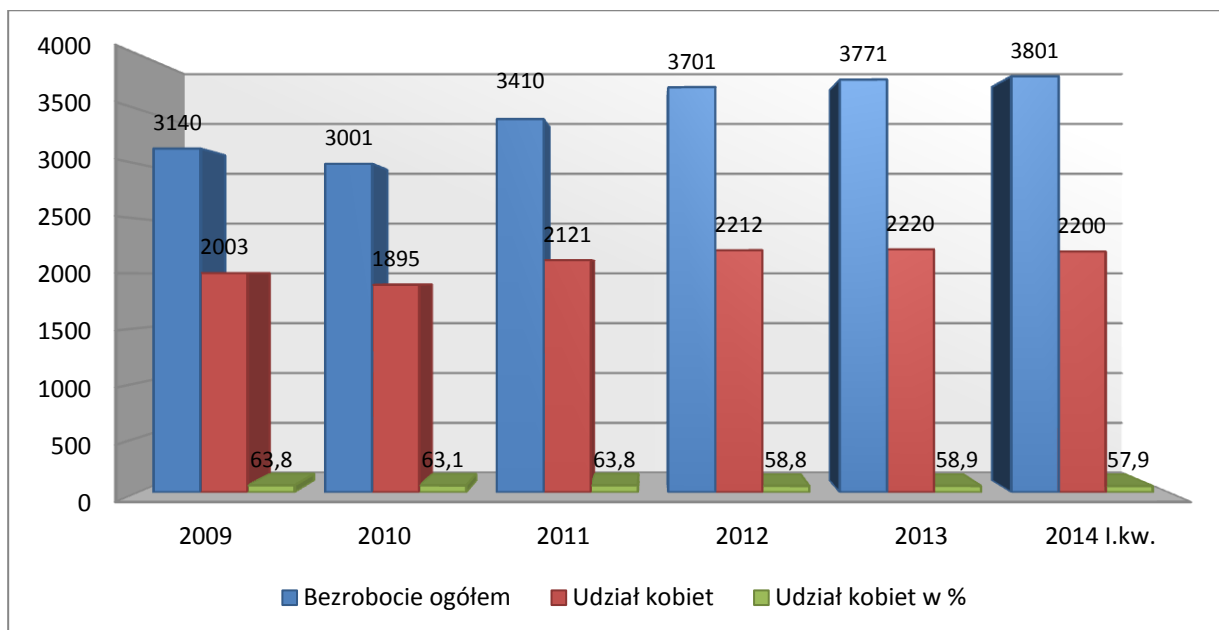

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

Na koniec 2013 roku udział bezrobotnych kobiet był niższy o 0,9% od wyliczonego dla grudnia 2012 roku, a w porównaniu z końcem 2009 roku zmniejszył się aż o 4,9%. W I kwartale 2014 roku odsetek bezrobotnych kobiet w mieście wyniósł 57,9% i jest niższy o 1% od stanu na koniec 2013 roku.

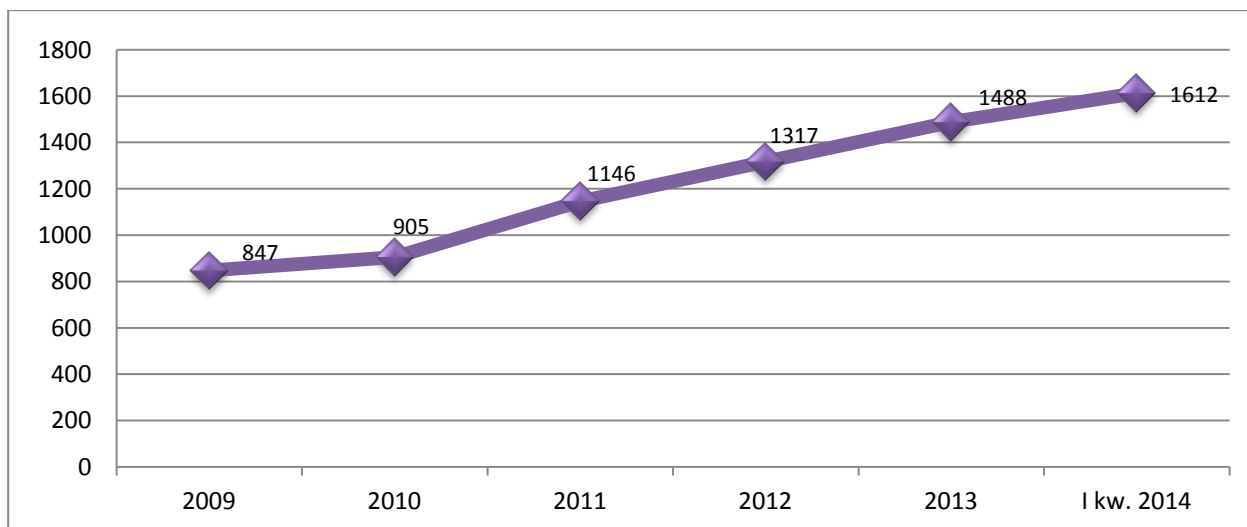
Rysunek 12. Udział kobiet w ogóle zarejestrowanych bezrobotnych w ujęciu liczbowym i procentowym w latach 2009 - I kwartał 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

Wśród bezrobotnych kobiet istotnym problemem jest zjawisko długotrwałego bezrobocia. Wg danych Powiatowego Urzędu Pracy w Bełchatowie na dzień 31 grudnia 2013 r. 55,2% zarejestrowanych kobiet, to kobiety długotrwale bezrobotne, podczas gdy wśród mężczyzn długotrwale bezrobotni stanowili 43,8%.

Rysunek 13. Liczba osób długotrwale bezrobotnych w latach 2009 - I kwartał 2014.

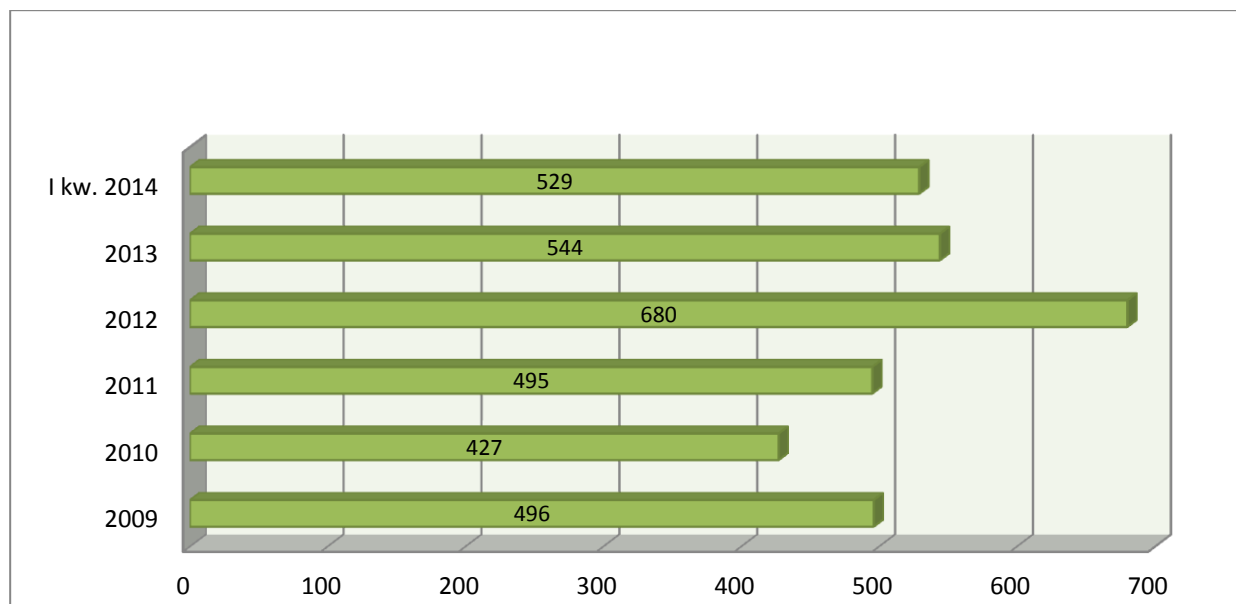

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

Jednocześnie zwiększa się liczba osób, które utraciły prawo do pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Poniżej przedstawiono liczbę zarejestrowanych bezrobotnych, którzy posiadali prawo do pobierania zasiłku w latach 2009 - 2014 (I kwartał).

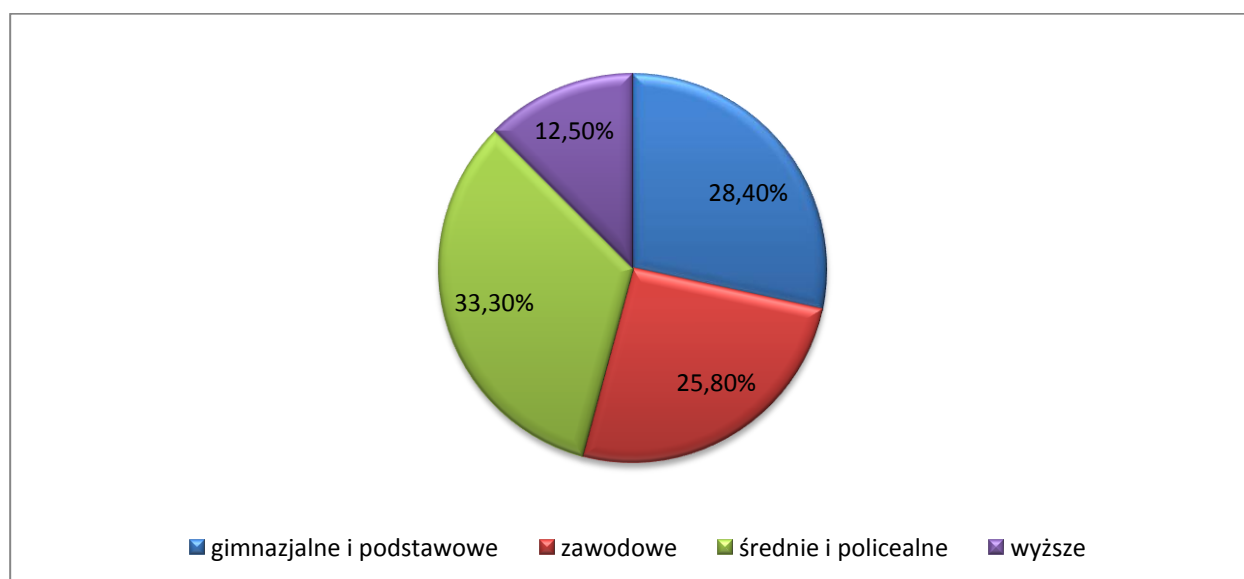
Rysunek 14. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych z prawem do zasiłku w latach 2009 - I kwartał 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

Wykształcenie jest jedną z cech wyznaczających pozycję na rynku pracy. Osoby z niskim poziomem wykształcenia (zawodowe, gimnazjalne i niższe) na koniec 2013 roku stanowiły 54,2% ogółu bezrobotnych (2012 r. - 54,3%). W 2013 roku struktura bezrobotnych pod względem wykształcenia niewiele się zmieniła w porównaniu z rokiem 2012.

Rysunek 15. Bezrobotni wg poziomu wykształcenia na koniec 2013 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

W maju 2014 roku do Powiatowego Urzędu Pracy w Bełchatowie zgłoszonych zostało 256 wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej. Wśród nich było 187 niesubsydiowanych miejsc zatrudnienia i 69 subsydiowanych miejsc. Tym samym zanotowano nieznaczny wzrost liczby wolnych miejsc pracy w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego. Od początku 2014 roku do Powiatowego Urzędu Pracy w Bełchatowie zgłoszonych zostało 1 407 wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej, czyli o 160 miejsc więcej aniżeli w roku poprzednim.

Wśród osób zarejestrowanych w PUP w Bełchatowie są również osoby niepełnosprawne. W okresie 2009-2013 liczbę niepełnosprawnych figurujących w ewidencji PUP w Bełchatowie przedstawia tabela 10.

Tabela 10. Niepełnosprawni bezrobotni i poszukujący pracy w Bełchatowie w latach 2009 - 2013.

Rok	Niepełnosprawni bezrobotni	Niepełnosprawni poszukujący pracy
2009	318	29
2010	337	41
2011	373	47
2012	395	66
2013	401	61

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych PUP w Bełchatowie.

Liczba wolnych miejsc pracy i miejsc aktywizacji zawodowej dla osób niepełnosprawnych pozostająca w dyspozycji Powiatowego Urzędu Pracy w ostatnich trzech latach przedstawiała się następująco: w 2010 r. - 44, w 2011 r. - 131, w 2012 r. - 173, w 2013 r. - 105.

Obok PUP, działania aktywizujące wobec osób bez pracy, podejmuje również MOPS w Bełchatowie. W ramach współpracy z PUP organizowane są staże i prace społecznie użyteczne dla podopiecznych ośrodka pozostających bez pracy, a także podejmowane są inicjatywy z wykorzystaniem środków unijnych. Jednym z takich przedsięwzięć jest projekt "Uwierz w siebie", współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Poddziałanie 7.1.1. Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej”. Beneficjentami projektu są osoby bezrobotne oraz nieaktywne zawodowo będące w wieku produkcyjnym, korzystające ze świadczeń pomocy społecznej MOPS w Bełchatowie. Głównym celem projektu jest rozwój aktywnej integracji wśród klientów MOPS w Bełchatowie oraz upowszechnianie pracy socjalnej¹⁴. Ponadto współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy prowadzona jest także w zakresie upowszechniania ofert pracy i informacji o wolnych miejscach pracy oraz usługach poradnictwa zawodowego i szkoleniach. Aktywizacja społeczno-zawodowa prowadzona jest również wobec niepełnosprawnych klientów ośrodka. Przede wszystkim informowani są o możliwości i procedurze ubiegania się o orzeczenie stopnia niepełnosprawności, co umożliwia podjęcie zatrudnienia w Zakładach Pracy Chronionej i na otwartym rynku pracy. Ponadto pracownicy socjalni motywują niepełnosprawnych klientów MOPS do aktywnego poszukiwania zatrudnienia we własnym zakresie, pomagając klientom w kompletowaniu niezbędnych dokumentów¹⁵.

¹⁴ www.belchatow.pl

¹⁵ Sprawozdanie z realizacji Strategii rozwiązywania problemów społecznych za 2010 r.

Podsumowując, Bełchatów - jako ośrodek przemysłu wydobywczego i energetycznego - charakteryzuje się stosunkowo niskim bezrobociem na tle innych miast województwa łódzkiego. Charakterystycznym dla miasta jest to, że wśród grupy osób pozostających bez pracy duży odsetek stanowią kobiety. Wprawdzie ich udział w ogólnej liczbie bezrobotnych spada, to jest to jednak związane ze wzrostem bezrobocia w grupie mężczyzn. Niepokojącym jest zjawisko wzrostu liczby bezrobotnych w grupie niepełnosprawnych. Jest to grupa wymagająca szczególnego wsparcia nie tylko ośrodków pomocy społecznej, ale również urzędów pracy.

4.3. Problemy mieszkaniowe i bezdomność.

Sytuacja mieszkaniowa Bełchatowa jest charakterystyczna dla wielu polskich gmin miejskich. Koszty budowy, utrzymania i ogrzania mieszkań są duże i z roku na rok rosną. Obniżają się zasoby mieszkań komunalnych. W kolejce osób oczekujących na mieszkania komunalne pojawiają się trudne przypadki rodzin z dziećmi, samotnych matek, którym miasto stara się zapewnić lokum, choćby socjalne. Z rozmów z mieszkańcami w trakcie badań wynika jednak również, że pewna część osób zgłaszających się do kolejki po mieszkania komunalne byłaby w stanie przy odrobinie wysiłku własnym sumptem zadbać o zdobycie mieszkania, woli jednakże przyjąć strategię obarczania tym problemem miasto.

Miasto podjęło próbę obiektywizacji procesu przydziału mieszkań komunalnych poprzez wprowadzenie punktowego systemu oceny sytuacji mieszkaniowej potrzebujących. Uchwała Rady Miejskiej w Bełchatowie z września 2012 r. wprowadza zasady gospodarowania miejskimi zasobami mieszkaniowymi w poszczególnych kategoriach, tj. mieszkaniami komunalnymi pełno standardowymi, lokalami mieszkalnymi o obniżonym standardzie, lokalami socjalnymi oraz tymczasowymi pomieszczeniami dla osób eksmitowanych bez prawa do lokalu socjalnego lub zamiennego¹⁶. Nie spowodowało to wprawdzie całkowitego zniwelowania poczucia niesprawiedliwości wśród oczekujących (opinie uczestników fokusu z grupy beneficjentów pomocy społecznej oraz z grupy ludzi młodych), ale dało możliwość czytelnego uzasadnienia decyzji w tych sprawach.

Niezależnie od działań podejmowanych przez samorząd miasta w celu rozwiązania potrzeb mieszkaniowych osób uznanych za uprawnione (w świetle Uchwały nr XXVIII/237/12 Rady Miejskiej w Bełchatowie) zauważa się w rozmowach z mieszkańcami duże rozżalenie oczekujących na mieszkanie z powodu faktu, że pracownicy kopalni i elektrowni z czasów jej prosperity otrzymywali mieszkania służbowe, które następnie po przejściu na mienie komunalne wykupili na własność. Teraz stoją one puste, albo oferowane są do wynajmu za bardzo wysokimi opłatami. Trudno mieć do władz miasta pretensje o coś, co było praktyką większości samorządów miejskich, ale oczekujący na mieszkania komunalne wyrażają wprost swoje poczucie niesprawiedliwości wobec takich rozwiązań (młode samotne matki w trakcie fokusu).

Rocznie do Wydziału Spraw Lokalowych w UM Bełchatów trafia ok. 200 podań. W ocenie urzędników ok. 40 rzeczywiście spełnia warunki. Przy spadających zasobach mieszkań komunalnych

¹⁶ Uchwała nr XXVIII/237/12 Rady Miejskiej w Bełchatowie z dnia 27.09.2012

(minus 7% w roku 2013 w stosunku do roku 2011), jak również zasobu mieszkań socjalnych (minus 16% w roku 2013 w stosunku do roku 2011), administracja samorządowa ma poważny problem.

Tabela 11. Dynamika zasobów i potrzeb w zakresie mieszkań komunalnych i socjalnych w Bełchatowie latach 2011-2013.

Zasoby w zakresie potrzeb mieszkaniowych	2011	2012	2013	Dynamika (%)
Liczba mieszkań komunalnych w zasobie gminy	2 800	2 736	2 626	- 7
Liczba wniosków złożonych na mieszkanie komunalne z zasobów gminy	243	206	207	- 15
Liczba mieszkań socjalnych (lokali)	145	168	108	- 16
Liczba oczekujących na mieszkanie socjalne	11	13	12	+ 9
Liczba wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego	62	39	34	- 46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Oceny zasobów pomocy społecznej na rok 2013 dla miasta Bełchatowa ...op. cit.

W ostatnich latach dostrzega się również powolny spadek liczby osób zgłaszających się po mieszkania komunalne (w 2013 r. w stosunku do 2011 jest to spadek o 15%).

Tabela 12. Mieszkania komunalne zagospodarowane w latach 2010-2013.

Rok	Lokale mieszkalne pełnostandardowe	Lokale mieszkalne o obniżonym standardzie	Lokale socjalne
2010	6	21	14
2011	10	15	15
2012	11	22	10
2013	7	14	8

Źródło: Informacja Wydziału Spraw Lokalowych UM Bełchatów.

W tym okresie Wydział Spraw Lokalowych wydawał znaczne środki na przystosowanie zagospodarowywanych lokali, w tym wymianę stolarki okiennej. W 2010 r. wydatki te wyniosły 902 281,32 zł, w kolejnym 210 340,31 zł, w 2012 r. przystosowanie mieszkań kosztowało 211 275,03 zł, zaś w 2013 r. 157 794,74 zł. Kwoty te nie zaspokajają wszystkich potrzeb, jednak wskazują na stale podejmowane starania miasta o pozyskanie nowych mieszkań (lokali) oraz utrzymanie istniejących mieszkań w możliwie najlepszym stanie technicznym.

Ciekawym zjawiskiem jest spadek liczby wyroków eksmisyjnych bez wskazania lokalu socjalnego (mniej o 46% w roku 2013 w stosunku do 2011). Przytłaczająca większość tych eksmisji dotyczy użytkowników mieszkań komunalnych i spółdzielczych zalegających całymi latami z opłatami czynszu. Okazało się jednakże, że zmniejszenie się liczby eksmisji ma związek z bardzo trafnym działaniem samorządu Bełchatowa, który postawił na budowę mieszkań socjalnych o wyraźnie obniżonym standardzie, które proponowano osobom uchylającym się od płacenia czynszu. Okazywało się szybko, że nakazy eksmisji wraz z ofertą lokalu socjalnego wywoływały natychmiastową reakcję spłaty zadłużenia u znacznej części eksmitowanych. Wydaje się, że skoro najemców zalegających z czynszem stać było na jednorazową spłatę kilkudziesięciu tysięcy zadłużenia, to znaczy, że nie płacąc latami obciążeń czynszowych robili to świadomie i z premedytacją.

Postawy mieszkańców Bełchatowa w kwestiach odpowiedzialności za zaspokojenie koniecznych potrzeb swoich i swoich rodzin, w tym w sposób szczególny w kwestiach mieszkaniowych, dość wyraźnie ujawniły się w trakcie badań fokusowych. Wśród rozmówców (niektórych beneficjentów pomocy społecznej) dało się zauważyć wyraźne definiowane roszczenie do władz miasta, które czyniono wręcz odpowiedzialnymi za swoją nie dobrą sytuację mieszkaniową, zbyt niski standard mieszkania (z czynszem w wysokości dwudziestu kilku zł miesięcznie). Roszczenie uzyskania od miasta mieszkania kierowane było do samorządu w sposób, który nieodparcie przywoływał czasy sprzed 30-40 lat. Co ciekawe, w wypowiedziach korzystających i oczekujących na mieszkania nie pojawiał się nawet cień alternatywy w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych (np. staranie o zakup na wolnym rynku), tak jakby mentalnie te skądinąd niezbyt stare osoby zatrzymały się w latach 70. XX wieku. Skoro pokolenie rodziców otrzymywało mieszkanie od kopalni, elektrowni czy innego zakładu, to teraz też się należy. Opisana sytuacja nie znajduje odzwierciedlenia w danych dotyczących jednej z najbardziej rozpowszechnionych form pomocy społecznej jaką są dodatki mieszkaniowe dla osób spełniających równocześnie kryteria dochodowe oraz kryterium powierzchni zajmowanego mieszkania (z wieloma szczególnymi przepisami dla osób samotnych niepełnosprawnych, rodzin wielodzietnych itd.). Ta forma pomocy społecznej finansowanej z budżetu miasta jest realizowana bezpośrednio przez Wydział Spraw Lokalowych Urzędu Miasta w Bełchatowie.

Tabela 13. Wnioski oraz wydatki na dodatki mieszkaniowe w latach 2008-2013.

Rok	Liczba wniosków o dodatek mieszkaniowy złożonych w roku	Kwota wypłaconych dodatków mieszkaniowych w roku (w zł)
2008	1991	1 955 321
2009	1863	1 870 068
2010	1817	1 961 962
2011	1730	1 940 215
2012	1801	2 110 356
2013	1847	2 277 126

Źródło: Sprawozdania z realizacji Strategii rozwiązywania problemów społecznych za lata 2008 - 2013.

Dane zawarte w powyższej tabeli wskazują na relatywnie stabilną w ostatnich sześciu latach liczbę osób, które wnioskowały o dodatek mieszkaniowy z pozytywnym rezultatem, przy wyraźnie rosnącej kwocie wydatków. Niewielki spadek liczby wnioskujących, jaki zaznaczył się w 2011 roku miał zapewne związek ze zmianami w ustawie, które nieco zaostrzały kryteria dla ubiegających się o dodatek. Jednak w kolejnym roku liczba wnioskujących niemal wróciła do poprzedniego stanu. Na tej podstawie można wyprowadzić wniosek, że beneficjenci dodatku mieszkaniowego w Bełchatowie nie mają problemu ze spełnieniem kryteriów, a to oznacza, że ich sytuacja materialna jest trudna. Wskaźnik rosnących kosztów dodatków mieszkaniowych obciąża wprost i w całości budżet miasta, gdyż jest to zadanie finansowane ze środków własnych.

4.3.1. Bezdomność.

Zgodnie z art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2013 r. poz.182 z późn. zm.) osobą bezdomną jest osoba, która:

- 1) nie zamieszkuje w lokalu mieszkalnym (warunek ten zawsze musi być spełniony),
- 2) nie jest zameldowana na pobyt stały,
- 3) jest zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania, przy czym „lokałem, w którym nie ma możliwości zamieszkania” jest w szczególności:
 - lokal, który należy opuścić w związku z wyrokiem eksmisyjnym bądź sądowym zakazem kontaktowania się z dotychczasowymi współlokatorami np. w wyniku konfliktów rodzinnych,
 - lokal, w którym nie można zamieszkać z powodu zagrożenia życia lub zdrowia spowodowanego np. złym stanem technicznym budynku,
 - lokal, do którego faktycznie nie można powrócić w wyniku sprzeciwu, odmowy dostępu ze strony innych zameldowanych tam osób.

Od 2008 r. Bełchatów rozwiązuje problem bezdomności korzystając z możliwości wskazanych przez Ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (art. 5 i 11) przekazując, w ramach otwartego konkursu ofert, dotację na realizację zadania pn: „Prowadzenie Schroniska dla bezdomnych z terenu miasta Bełchatowa” organizacjom III sektora. W 2013 r. przekazało dotację na zadanie pn: „Prowadzenie Schroniska dla bezdomnych z terenu miasta Bełchatowa z realizacją programu readaptacji społecznej dla uzależnionych od alkoholu i ofiar przemocy w rodzinie”. Miasto dając dotację nie pozbawia się nadzoru nad jakością realizowanych zadań pod względem merytorycznym jak i celowości wydatkowania przekazanych środków. Schronisko dla bezdomnych w Bełchatowie, prowadzone przez Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Łódzkiej Oddział w Bełchatowie, jest placówką całodobową. Dysponuje 45 miejscami, a dodatkowo w okresie zimowym dysponuje 10 miejscami noclegowymi.

Potrzeby bezdomnych oraz innych osób mających problemy mieszkaniowe (czy ogólnie mówiąc - życiowe) na terenie Bełchatowa są dodatkowo zaspokajane przez Bełchatowskie Centrum Pomocy Bliźniemu "Monar-Markot", które nadzoruje Zarząd główny Stowarzyszenia Monar w Warszawie. Centrum dysponuje liczbą 100 miejsc, a zimą dodatkowo 20 miejscami. W związku z tym w placówce tej przebywają osoby bezdomne z terenu całego kraju, w tym także z Bełchatowa, miasto nie finansuje tej placówki. Pobyt w tej placówce jest odpłatny.

Tabela 14. Statystyka zjawiska bezdomności w Bełchatowie w latach 2009, 2013.

Lata	Liczba środowisk z problemami bezdomności	Liczba osób bezdomnych ogółem	Z powodu eksmisji	Z powodu konfliktów rodzinnych	Z wyboru	Z innych powodów
2009	87	136	29	46	9	19
2013	80	86	46	41	4	61
2013/ 2009	- 8,1%	-36,8%	+37%	- 10,9%	- 66%	+69%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań z działalności MOPS w Bełchatowie w roku 2009 i 2013.

Analiza statystyki osób bezdomnych z roku 2013 na tle danych z roku 2009 wskazuje na wyraźne zmniejszanie się problemu bezdomności w Bełchatowie, spadła zarówno liczba środowisk (minus 8,1%), jak i liczba osób dotkniętych bezdomnością (minus 36,8%). O ponad jedną trzecią wzrosła liczba osób, które utraciły dach nad głową z powodu eksmisji. Wyraźnie wzrosła też liczba osób bezdomnych z innych powodów, w której to kategorii najpoważniejszy udział (54 osoby) mają wymeldowania z urzędu.

Trudno przewidzieć w jakim kierunku mogą zmieniać się w przyszłości statystyki bezdomności, ponieważ na obraz tego zjawiska mają wpływ nie tylko bezdomni obecnie posiadający ten status, ale też dość powszechne zjawisko migracji osób bezdomnych z zewnątrz. Ponadto Bełchatów w aktywny sposób próbuje przeciwdziałać pogłębianiu się zjawiska realizując indywidualne programy wychodzenia z bezdomności. W 2009 r. MOPS w Bełchatowie realizował 8 takich programów, w 2013 r. - już 11. Wydaje się, że problem ten rozwiązuje miasto w sposób skuteczny, nie kumulując zagrożeń.

Uczestnicy fokusów również pozytywnie oceniali działania samorządu w kwestii rozwiązywania problemu bezdomności.

4.4. Dysfunkcje w rodzinach.

Rodzina jako podstawowe środowisko życia i rozwoju człowieka, spełnia wiele funkcji istotnych dla prawidłowego rozwoju i wychowania dziecka. By dziecko mogło prawidłowo się rozwijać, musi mieć poczucie bezpieczeństwa, przynależności do kogoś, oparcia. Czynniki te umożliwiają bowiem uczenie się społecznych zachowań, są ściśle związane z rozwojem umysłowym, wpływają na motywację do podejmowania działań. Wobec tak pojętej roli rodziny, duży niepokój budzić powinno coraz mniej efektywne wypełnianie przez współczesne rodziny funkcji socjalizacyjno-wychowawczej. Współczesne społeczności lokalne są siedliskiem wielu różnorodnych i przeciwstawnych zjawisk, których część niewątpliwie negatywnie oddziałuje na osobowość ludzi, a szczególnie dzieci i młodzieży. Niektóre z nich pojawiają się okresowo - niemal we wszystkich rodzinach, ale nie wszędzie czynią spustoszenie. Aktualne badania socjologiczne wskazują, że proces wychowania i socjalizacji dzieci i młodzieży w rodzinie bywa zdeformowany przez takie zjawiska jak: alkoholizm, ubóstwo, rozpad rodziny przez rozwód, bezradność opiekuńczo-wychowawczą rodziców, ich niskie kwalifikacje ogólne i etyczne. Zjawiska te stanowią podstawowe przyczyny dysfunkcji i patologii rodziny w Polsce¹⁷.

Rodziną dysfunkcyjną określa się taką rodzinę, w której życie społeczne jest regulowane przez zbiór powszechnie odrzuconych wartości, norm i wzorów zachowań, stanowiących przedmiot transmisji międzypokoleniowej w toku procesów socjalizacyjnych, przyczyniając się tym samym do pogłębiania nieprzystosowania społecznego dzieci w tym uczestniczących oraz zaburzenia wszystkich relacji i komunikacji grupowej¹⁸.

¹⁷ Por. A. Szeląg, *Dysfunkcje i patologie w rodzinie*, Serwis Edukacyjny, www.profesor.pl

¹⁸ A. Przybyłka, *Dysfunkcja rodziny w okresie transformacji ustrojowej*, (w:) *Polityka społeczna wobec reform*, (red.) L. Frąckiewicz i A. Frąckiewicz-Wronki, Katowice 1999

4.4.1. Uzależnienia.

Nadużywanie alkoholu jest w Polsce społeczną plagą. W badaniach CBOS 78% badanych przyznaje się do tego, że pije alkohol co najmniej raz w miesiącu, przy czym aż 7% przyznaje się do codziennego spożywania. Alkoholizm jest częstą przyczyną rozpadu rodziny, sieroctwa społecznego dzieci, a także przestępstw przeciwko rodzinie, w tym przeciw dzieciom.

Innym przejawem niedostosowania społecznego jest narkomania. Dotyka przeważnie ludzi młodych z niestabilizowaną sytuacją życiową, mających kłopoty z nauką, wagarujących, nie uczących się i nie pracujących. Przede wszystkim jednak dotyka ludzi, którzy mają niestabilizowaną sytuację rodzinną przejawiającą się rozpadem więzi, patologicznymi skłonnościami członków rodziny, brakiem stabilizacji, ubóstwem (a niekiedy wręcz odwrotnie - brakiem kontroli przy dobrej sytuacji materialnej).

Tabela 15. Alkoholizm i narkomania jako powód wsparcia w działaniach MOPS w Bełchatowie w latach 2011-2013.

Dysfunkcja	2011	2012	2013
Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia z powodu alkoholizmu	391	372	382
• liczba osób w rodzinach	650	590	586
Liczba rodzin, którym udzielono wsparcia z powodu narkomanii	11	10	17
• liczba osób w rodzinach	14	14	26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS w Bełchatowie.

Z danych za ostatnie trzy lata wynika, że liczba rodzin, którym udziela się wsparcia z powodu alkoholizmu utrzymuje się w okolicach 400, przy spadającej liczbie osób w rodzinach. Oznacza to, że wśród beneficjentów tej grupy zwiększyła się liczba osób samotnych. Wzrasta niestety liczba rodzin oraz osób z problemem narkomanii. W 2013 roku liczba wspieranych narkomanów niemalże podwoiła się w stosunku do lat poprzednich.

Dodatkowym problemem stała się w ostatnich latach powszechna dostępność tzw. dopalaczy, substancji niezwykle niebezpiecznych o niesprawdzonym składzie, a przy tym sprzedawanych po niewygórowanych cenach. Ich ofiarą padali i w dalszym ciągu (mimo zakazu sprzedaży) padają bardzo młodzi ludzie, mający możliwość odurzania się za stosunkowo niewielkie pieniądze. Wśród ludzi młodych powszechne jest również używanie rozmaitych produktów dostępnych w gospodarstwach domowych, a posiadających rozpoznane właściwości odurzające (kleje, rozpuszczalniki, niektóre produkty chemii kosmetycznej itd.).

Przeciwdziałanie zjawisku uzależnienia od narkotyków i dopalaczy jest niezwykle trudne do zwalczenia, wymaga stałej współpracy z policją i innymi służbami, ze szkołami i miejscami spędzania wolnego czasu przez młodzież, gdyż to tam przeważnie znajdują się źródła substancji psychodelicznych.

W Bełchatowie osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków, a także ich rodziny (osoby współuzależnione) mogą od ponad dwudziestu lat korzystać z pomocy Abstynenckiego Klubu Wzajemnej Pomocy „Przyjaciel” prowadzonego w Bełchatowie przez Stowarzyszenie Abstynenckie. Misją Klubu jest pomoc ludziom uzależnionym od alkoholu i narkotyków w procesie wychodzenia z nałogu. W klubie

pomoc znajdują również rodziny osób obciążonych nałogami. Ponadto mają tam miejsce spotkania grup AA, jak również działa grupa profilaktyczno-rozwojowa dla dzieci.

Innym miejscem, gdzie osoby uzależnione bądź członkowie ich rodzin mogą się zgłosić po pomoc jest Poradnia Życia Rodzinnego i Katolicki Telefon Zaufania oferujące specjalistyczną pomoc skierowaną przede wszystkim do osób i rodzin zagrożonych chorobą alkoholową i narkotyczną, będących w trudnej sytuacji życiowej, niejednokrotnie doświadczających przemocy.

W ramach „Zespołu Poradnictwa Specjalistycznego”, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje działania mające na celu skuteczną i profesjonalną pomoc prawną, psychologiczną, psychoterapeutyczną oraz w zakresie uzależnień osobom z terenu miasta Bełchatowa. Poradnictwo ma charakter bezpłatny.

4.4.2. Przemoc w rodzinie.

Wskazane powyżej dysfunkcje rodziny nader często wiążą się z kolejnym przejawem patologii rodziny - przemocą. Przejawia się ona najczęściej w postaci psychicznego i fizycznego znęcania się rodziców nad dziećmi, jednego z małżonków nad drugim, a także dorastających dzieci nad rodzicami. Osobami doznającymi przemocy w rodzinie są najczęściej żony i matki oraz dzieci. Mimo iż policja coraz częściej interweniuje w takich przypadkach, a media nagłaśniają takie sprawy, statystyka zjawiska przemocy w rodzinie to wciąż ciemna liczba ze względu na fakt, że tylko niektóre przypadki trafiają do organów ścigania.

Ważnym krokiem wspomagającym rozwiązywanie problemu przemocy w rodzinach było utworzenie w 2012 roku dedykowanego tej kwestii Zespołu Interdyscyplinarnego, w skład którego weszli przedstawiciele MOPS, policji, Urzędu Miasta, szkół, przedszkola, szpitala, sądu, prokuratury i Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. Zespół współpracuje przy każdym z przypadków przemocy stwierdzonym przez którykolwiek z podmiotów (przeważnie przez policję, która wzywana jest na interwencję).

Tabela 16. Osoby doznające przemocy w rodzinie na terenie podległym MOPS w Bełchatowie w latach 2011-2013.

Dysfunkcja	2011	2012	2013
Osoby doznające przemocy	64	50	56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdań MOPS w Bełchatowie.

Pracownicy MOPS w Bełchatowie pracujący z rodzinami dysfunkcyjnymi obsługiwali w ostatnich latach średnio 50-60 osób doznających przemocy. Jak wskazano powyżej jest to z pewnością niewielki odsetek tych, którzy takiej przemocy doświadczają. Do wskazanego powyżej Zespołu Interdyscyplinarnego w ostatnim roku wpłynęło 113 Niebieskich Kart, założonych w 108 rodzinach. Dla porównania w 2012 roku w Bełchatowie założono 75 Niebieskich Kart. Nastąpił wzrost o 51%. Jest to koronny dowód na to, że taki rodzaj współdziałania w tej trudnej kwestii znacznie skuteczniej dociera się do przypadków przemocy, kiedy czyni to wiele podmiotów, wzajemnie wymieniając się informacjami oraz planując najbardziej skuteczny sposób przeciwdziałania.

W ramach oferty Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Osób Doznających Przemocy osoby doświadczające przemocy mają zapewnioną pomoc w formie poradnictwa, konsultacji, terapii oraz grupy wsparcia, a osoby stosujące przemoc mogą korzystać z programów korekcyjno - edukacyjnych oraz terapii.

Należy również mieć świadomość faktu, że prowadzonych jest wiele kampanii społecznych, które powinny przynieść pozytywne efekty w postaci większej empatii społeczeństwa w stosunku do osób doznających przemocy i większej odwagi, aby o takich przypadkach powiadamiać odpowiednie służby. Społeczne potępienie oraz przewidziane prawem kary dla sprawców, będą skutkować ujawnianiem coraz większej liczby takich przypadków (co zwiększy zapewne zapotrzebowanie na działania pomocowe), a być może stopniowo doprowadzi do zmiany postaw społecznych, z wszechobecnej obojętności na to co dzieje się w czterech ścianach mieszkania sąsiadów na postawę potępienia i skłonność do pomocy.

4.4.3. Bezradność opiekuńczo-wychowawcza.

Innym przejawem patologii rodziny jest bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych polegająca na trudności w realizacji funkcji wychowawczej w stosunku do dzieci. Bezradność przejawia się w nadopiekuńczości, ograniczaniu swobody lub rygorystycznie. Dysfunkcja ta wykazuje poważną korelację z nadużywaniem alkoholu, wiąże się często z kłopotami materialnymi rodziny (ubóstwem), czasem z niepełnosprawnością dziecka.

Poniższa tabela pokazuje wprawdzie pewną stabilność zjawiska bezradności opiekuńczo - wychowawczej w okresie ostatnich 8 lat, jednak stabilność patologii to nie jest dobry efekt. Oznacza to bowiem, że albo następuje stały dopływ rodzin z dysfunkcją bezradności, albo mamy do czynienia z tymi samymi rodzinami objętymi pomocą, ale ta pomoc nie prowadzi do rozwiązania problemu.

Tabela 17. Liczba rodzin otrzymujących pomoc w MOPS w Bełchatowie w wyniku niewydolności opiekuńczo-wychowawczej w latach 2006-2013.

Lata	Liczba rodzin
2006	591
2007	650
2008	565
2009	603
2010	571
2011	569
2012	551
2013	605

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności MOPS w Bełchatowie.

Od 2012 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bełchatowie ma w swojej strukturze specjalny 4 osobowy Zespół ds. Asysty Rodzinnej w tym dwóch asystentów rodziny. W ostatnich latach obejmował on swoimi działaniami 25 rodzin dysfunkcyjnych realizując szereg zadań mających na celu pomoc w procesie wychodzenia z bezradności opiekuńczo - wychowawczej.

Tabela 18. Typy rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w Bełchatowie w 2013 r.

Lp.	Typy rodzin	Liczba rodzin
1.	Rodzina pełna	8
2.	Rodzina niepełna	17
	– samotne matki	15
	– samotni ojcowie	2

Źródło: Sprawozdania z działalności MOPS w Bełchatowie.

Tabela 19. Dysfunkcje w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny w Bełchatowie w 2013 r.

Lp.	Dysfunkcja	Liczba rodzin
1.	Problemy opiekuńczo-wychowawcze z dziećmi	25
2.	Bezrobocie	22
3.	Brak umiejętności gospodarowania budżetem domowym	10
4.	Niepełnosprawność	3

Źródło: Sprawozdania z działalności MOPS w Bełchatowie.

Asystenci rodzin dysfunkcyjnych skupiają swoją uwagę na dzieciach, które wychowują się w rodzinach dysfunkcyjnych, starając się zapobiegać ich patologizacji oraz chroniąc ich od doświadczania krzywdy zawinionej przez dorosłych.

Tabela 20. Wiek dzieci w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny w Bełchatowie w 2013 r.

Lp.	Wiek	Liczba dzieci
1.	0-6 lat	17
2.	7-13 lat	21
3.	14-18 lat	10
4.	19-24 lat (dzieci kontynuujące naukę)	4
Łącznie		52

Źródło: Sprawozdania z działalności MOPS w Bełchatowie.

Warto jednak zaznaczyć, że problemami i dysfunkcjami w rodzinie, obok MOPS w Bełchatowie, zajmuje się wiele instytucji i organizacji z terenu miasta. Są to m.in. Policja, Straż Miejska, organizacje III sektora: Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Stowarzyszenie Abstynenckie Klub Wzajemnej Pomocy „Przyjaciół”, Regionalne Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne, Stowarzyszenie Ośrodek Profilaktyki i Rozwoju Osobowości „OPIRO”, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Zarząd w Bełchatowie, Bełchatowskie Społeczne Towarzystwo Oświatowe, lokalne świetlice środowiskowe, będące placówkami wsparcia dziennego. Oferta tych ostatnich przyczynia się do zwiększenia działań pomocowych dla dzieci, młodzieży i ich rodzin z terenu Bełchatowa. Placówki te stanowią cenny zasób miasta w kontekście rozwiązywania problemów społecznych. Wzmacniają podstawową funkcję rodziny, która z powodu wykluczenia społecznego spowodowanego nie tylko dysfunkcją układu rodzinnego, ale i czynnikami ekonomicznymi (sytuacją na rynku pracy) straciła bądź osłabiła swoją wydolność¹⁹.

Przytaczane statystyki opisujące procesy i problemy związane z funkcjonowaniem części bełchatowskich rodzin wskazują jednak na konieczność poszukiwania coraz to bardziej skutecznych

¹⁹ tamże.

sposobów przeciwdziałania dysfunkcjom w rodzinach. Stawiają przed samorządem w Bełchatowie poważne wyzwania. Dysfunkcje w rodzinach mogą się pogłębiać, ponieważ sytuacja społeczna i gospodarcza w Bełchatowie nie sprzyja stabilnemu rozwojowi rodzin. Wyraźne pogorszenie się sytuacji ekonomicznej wielu mieszkańców Bełchatowa w stosunku do sytuacji, jak miała miejsce jeszcze 10-15 lat temu, sprzyja niestety zjawiskom dezorganizacji rodziny. Ponadto niska skłonność do formalizacji małżeństw, rosnąca liczba konkubinatów, rosnąca liczba samotnych matek i niepełnych rodzin, przyrost liczby rodzin doświadczających problemów opiekuńczo-wychowawczych z dziećmi, a przede wszystkim lawinowo rosnące zjawisko wyuczonej bezradności wśród osób, to poważne problemy stanowiące konsekwencję przemian cywilizacyjnych, gospodarczych, kulturowych, ale też tych mających miejsce w mentalności Polaków. Samorząd Bełchatowa dostrzegając te zjawiska podejmuje działania mające na celu pomoc rodzinom w sprawowaniu ich wychowawczej i społecznej funkcji. Bełchatów należy do miast, które jako jedno z pierwszych w woj. łódzkiej zainicjowało miejską politykę wspierania dużych rodzin. W 2012 r. wprowadzona została Bełchatowska Karta Rodziny, która stanowi wyraz świadomości miasta, jak ważną pracę wykonują rodzice wychowując dzieci oraz wyraz uznania za tę pracę. Ułatwiają one dużym rodzinom życie codzienne i pozwalają na oszczędzenie w rodzinnych budżetach nieco środków. Wpływają też pośrednio na kształtowanie pozytywnego obrazu licznej rodziny.

4.5. Problemy osób niepełnosprawnych i starszych.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych ogółem wynosiła na koniec marca 2011 r. około 4,7 mln. Tym samym liczba osób niepełnosprawnych w Polsce stanowiła 12,2% ludności kraju wobec 14,3% w 2002 r. (blisko 5,5 mln osób niepełnosprawnych w 2002 roku). Udział mężczyzn wśród osób niepełnosprawnych wynosił 46,1% wobec 53,9% dla kobiet.

Z danych spisu wynika też, że najwyższą korelację z niepełnosprawnością wykazuje wiek - częściej niż co druga osoba niepełnosprawna ma 60 i więcej lat, przy czym w grupie tej przeważają kobiety. Jest to zatem uzupełnienie opisywanego obrazu współczesnego społeczeństwa polskiego w świetle procesów demograficznych. Sukcesywnie starzejące się społeczeństwo będzie w znacznej swej masie przejawiało różne formy niepełnosprawności, a przez to będzie stanowiło wyzwanie dla służb publicznych zobowiązanych ustawowo do prowadzenia polityki w obszarze niepełnosprawności.

Tabela 21. Osoby niepełnosprawne w Polsce wg płci i wieku.

Wiek	0-14	15-19	20-39	40-59	60 i więcej
Płeć	w procentach				
Ogółem	3,6	1,7	9,3	31,9	53,5
Mężczyźni	4,7	2,1	11,4	35,2	46,7
Kobiety	2,6	1,3	7,6	29,1	59,3

Źródło: K. Słany, *Niepełnosprawność w świetle NSP z 2011 r. - wybrane aspekty*

Te statystyki odzwierciedlają się również wśród klientów pomocy społecznej w Bełchatowie.

Tabela 22. Osoby niepełnosprawne w Bełchatowie korzystające z pomocy społecznej w latach 2011-2013.

Osoby niepełnosprawne	2011	2012	2013
Liczba środowisk	720	709	723
Liczba osób w rodzinach	1411	1346	1397

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z działalności MOPS w Bełchatowie za 2013 r.

Również w statystykach osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy społecznej w Bełchatowie utrzymuje się pewną stabilność. Z danych MOPS wynika natomiast koncentracja czynników niekorzystnych zwielokrotniających problemy społeczne w tej samej grupie osób. Bowiem osoby niepełnosprawne to w znacznej części również osoby ubogie, wśród nich te w wieku produkcyjnym - przeważnie pozbawione możliwości zarobkowania, przez co uzależnione od fizycznej i ekonomicznej pomocy z zewnątrz (rodzinnej bądź instytucjonalnej). Trudne warunki życia sprzyjają również (obok innych czynników) zwiększonej zapadalności na choroby psychiczne. Należy mieć świadomość, iż ujawnienie choroby psychicznej przed innymi stanowi wciąż problem w sytuacji, gdy w naszym społeczeństwie utrzymuje się silna skłonność do stygmatyzacji osób doświadczających problemów zdrowia psychicznego.

Tabela 23. Liczba osób chorych psychicznie i upośledzonych umysłowo korzystających z pomocy społecznej w MOPS w Bełchatowie w latach 2012-2013.

Niepełnosprawność	2012	2013
Liczba osób chorych psychicznie	132	126
Liczba osób upośledzonych umysłowo	55	53
Liczba dzieci chorych psychicznie	8	4
Liczba dzieci upośledzonych umysłowo	11	11

Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Bełchatowie.

Statystyki świadczeń na rzecz osób z problemami zdrowia psychicznego z ostatnich dwóch lat wskazują na znaczne zapotrzebowanie na świadczenia ze strony tych osób. Wprawdzie liczba osób w tym obszarze nie wzrasta, jednak należy mieć na uwadze fakt, że osoby z zaburzeniami psychicznymi odrzucone przez tzw. zdrowe społeczeństwo często zamykają się w swoim świecie, nie mając pełnej świadomości swojej sytuacji, swoich potrzeb i możliwości uzyskania pomocy.

Rokowania na przyszłość nie są niestety optymistyczne. Do zaburzeń o podłożu intrapsychnicznym wywołujących zaburzenia, w realiach życia w polskim społeczeństwie dochodzą w ostatnich dziesięcioleciach, niezwykle silnie oddziałujące, trudne doświadczenia społeczne oraz wysoki poziom stresu. Wystarczy powiedzieć, że w ostatnich latach w Polsce do szpitali psychiatrycznych trafia rocznie ok. 1,5 mln osób. Skalę problemu obrazuje fakt, że w 1990 r. na początku polskich przemian było to niespełna 600 tys. Mając świadomość faktu, że każde schorzenie psychiczne (nawet chwilowa depresja), stygmatyzuje osobę chorą i powodują jej marginalizację ze

społeczeństwa (mentalną i fizyczną), należy zdać sobie sprawę jak wielkie wyzwanie stoi przed służbami publicznymi w zakresie opieki i pomocy takim osobom.

Miasto Bełchatów od wielu lat podejmuje działania na rzecz środowiska osób z zaburzeniami psychicznymi współpracując z organizacjami Trzeciego Sektora i dotując ich działalność o bardzo zróżnicowanym charakterze. Należy do nich Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Przystań”, czy Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - Oddział Powiatowy Koło Pomocy Dzieciom o Niepełnej Sprawności Ruchowej, które prowadzi min. Warsztaty Terapii Zajęciowej. Również Środowiskowy Dom Samopomocy "Koniczynka" przeznaczony jest dla osób dorosłych z zaburzeniami psychicznymi oraz osób niepełnosprawnych intelektualnie z terenu miasta Bełchatowa.

Od momentu wejścia Polski do Unii Europejskiej obserwuje się rosnący nacisk na wdrażanie w życie polityki egalitaryzmu wobec osób niepełnosprawnych we wszystkich wymiarach życia społecznego. W Bełchatowie eliminowane są m.in. komunikacyjne bariery utrudniające poruszanie się wszystkich, którzy jeszcze nie nabyli, albo utracili pełną sprawność fizyczną. Zauważa się starania samorządu miasta o to, aby wyrównać szanse osób niepełnosprawnych na rynku pracy. W dokumentach miejskich istnieją liczne opisy programów integracyjnych skierowanych dla osób niepełnosprawnych pragnących wejść na rynek pracy czy też podjąć własną działalność gospodarczą. Niepełnosprawni uzyskują w MOPS w Bełchatowie przynależną im pomoc funkcjonalną (usługi) oraz finansową. MOPS w Bełchatowie od 2011 roku uczestniczy w realizacji czterech edycji projektu systemowego w ramach PO KL, Priorytet VII „Promocja integracji społecznej” pn. „Uwierz w siebie”. Uczestnikami projektu były i są między innymi osoby bezrobotne oraz nieaktywne zawodowo (np. w tym z powodu niepełnosprawności) będące w wieku produkcyjnym korzystające ze świadczeń pomocy społecznej MOPS w Bełchatowie.

Z danych wynika, że w ostatnich trzech latach obserwuje się wydatny przyrost rodzin objętych pomocą w formie zasiłku pielęgnacyjnego. W 2013 r. z tej formy pomocy skorzystało o 8% więcej uprawnionych w porównaniu z rokiem 2011. Wzrosła także liczba osób rezygnujących z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny i pobierających z tego tytułu świadczenie pielęgnacyjne - o 45% w porównaniu z 2011 r. Należy nadmienić, iż od 2013 r. MOPS kwalifikuje osoby do świadczenia opiekuńczego, tj. do specjalnego zasiłku opiekuńczego, toteż jest w stanie kontrolować statystyki towarzyszące temu zjawisku. Wskaźniki świadczą o narastającym problemie niepełnosprawności i wskazują na lawinowy wzrost kosztów obsługi i pomocy osobom niepełnosprawnym wśród mieszkańców Bełchatowa, co jest zjawiskiem niepokojącym. Można jednak podejrzewać, że nasilone korzystanie ze świadczeń pielęgnacyjnych nie jest skutkiem masowego popadania w niepełnosprawność zależną, lecz rozszerzania się w świadomości mieszkańców oferowanych przez państwo (za pośrednictwem samorządu) form pomocy finansowej dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin / opiekunów. Po kilku latach statystyki w tym względzie powinny się ustabilizować.

Miasto Bełchatów dba również o dzieci i młodzież niepełnosprawną. W bełchatowskich przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach funkcjonuje aż 19 oddziałów integracyjnych (dla 66 niepełnosprawnych dzieci szkolnych) i pięć integracyjnych grup przedszkolnych (dla 35 przedszkolaków niepełnosprawnych). W przyszłym roku szkolnym planuje się powołanie

kolejnych oddziałów. Taka polityka integracji dzieci i młodzieży niepełnosprawnej z pełnosprawną jest rzadkością na skalę kraju i budzi podziw oraz szacunek. Od dawna bowiem wiadomo, że najlepszym sposobem integracji społecznej dzieci niepełnosprawnych jest ich umieszczanie w klasach z dziećmi zdrowymi. Przynosi to niewyobrażalne korzyści obu stronom procesu.

Aspektem problemu niepełnosprawności w połączeniu z problemem mieszkalnictwa jest system świadczeń w postaci umieszczania osób niezdolnych do samodzielnej egzystencji w domach pomocy społecznej.

Tabela 24. Osoby przebywające w domach pomocy społecznej w latach 2009 i 2013.

Lata	Liczba osób ogółem	Z problemem niepełnosprawności	Z problemem długotrwałej choroby
2009	53	39	53
2013	57	43	57

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS z 2009 i 2013 r.

Po upływie pięciu lat w niewielkim stopniu wzrosła liczba objętych przez MOPS w Bełchatowie usługą umieszczenia w domu pomocy społecznej. Przez całą pięcioletnią usługę ta świadczona była osobom z problemem długotrwałej choroby, z czego $\frac{3}{4}$ miało dodatkowo orzeczony stopień niepełnosprawności. Potrzeby w zakresie opieki w DPS są w zasadzie zaspokajane na bieżąco. W kolejnych latach należy się spodziewać wzrostu potrzeb opieki całodobowej nad osobami chorymi i niepełnosprawnymi, co z pewnością przyniesie konieczność budowania i organizowania kolejnych domów pomocy społecznej na potrzeby bełchatowian.

5. Analiza zasobów i możliwości SWOT.

Analiza SWOT pozwala na identyfikację słabych i silnych stron oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed polityką społeczną miasta Bełchatowa.

Przedstawiona poniżej analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń stanowi syntetyczne ujęcie wskazanych obszarów problemowych. Informacje o mocnych i słabych stronach sytuacji społecznej Bełchatowa i stojących przed nim szansach oraz zagrożeniach stanowi analityczne przyporządkowanie pozyskanych danych oraz opinii i odczuć uzyskanych w trakcie dyskusji fokusowych od mieszkańców do opisu sytuacji społecznej. Analiza SWOT jest wskazaniem na ważne elementy przeprowadzonej diagnozy. SWOT podchodzi do problemów w sposób sugerujący niejako działanie, które te problemy rozwiązuje, przez co może stanowić podstawę do wskazania w strategii celów priorytetowych.

Tabela 25. SWOT mocne i słabe strony polityki społecznej miasta Bełchatowa.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Sytuacja społeczna miasta Bełchatów	
<ul style="list-style-type: none">Miasto ludzi relatywnie młodych, w którym blisko 33% ludności jest	<ul style="list-style-type: none">Zmniejszający się przyrost naturalny i ujemne saldo migracji

<p>poniżej 18 roku życia i prawie 62% jest w wieku produkcyjnym, a 12 % w wieku poprodukcyjnym (duży odsetek dzieci i młodzieży)</p> <ul style="list-style-type: none">• Dobrze rozwinięta sieć placówek i organizacji kulturalnych oraz baza sportowo-rekreacyjna• Sieć szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, które oferują zróżnicowane usługi edukacyjne• Duża liczba organizacji pozarządowych wspomagających działalność w zakresie pomocy społecznej• Niska przestępczość• Polityka prorodzinna (Bełchatowska Karta Rodziny)	<ul style="list-style-type: none">• Niedostateczne dostosowanie profili kształcenia do potrzeb nowoczesnej gospodarki i lokalnego rynku pracy• Wzrost liczby bezrobotnych, wysoki udział kobiet wśród grupy bezrobotnych• Wśród osób pozostających bez pracy dominują osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym• Zmniejszanie się zatrudnienia, zwłaszcza w sferze produkcji i w budownictwie nie jest rekompensowane przez wzrost zatrudnienia w innych dziedzinach gospodarki• Niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe mieszkańców• Bariery urbanistyczne dla osób niepełnosprawnych• Szkolenia dla bezrobotnych nie zawsze odpowiadające na zapotrzebowanie na rynku pracy• Uzależnienie materialne mieszkańców od sytuacji finansowej kopalni i przemysłu energetycznego• Zwiększający się zakres tzw. „wyuczonej bezradności” wśród mieszkańców - klientów pomocy społecznej• Wysoka cena mieszkań oraz wzrastający koszt wynajmu mieszkań• Relatywnie niskie zarobki w sferze handlu i usług w mieście• Nierówności na rynku pracy - sytuacja kobiet
--	---

Tabela 26. SWOT szanse i zagrożenia

SZANSE	ZAGROŻENIA
Sytuacja społeczna miasta Bełchatów	
<ul style="list-style-type: none">• Wzrastająca rola organizacji pozarządowych w rozwiązywaniu problemów społecznych• Realizacja programów minimalizujących problemy społeczne• Prowadzenie regularnych szkoleń osób pracujących w pomocy społecznej• Zmiany organizacyjne w MOPS - zwiększenie liczby osób pracujących w terenie (opiekunek środowiskowych)• Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych• Wprowadzenie programów szkoleniowych dla osób bezrobotnych odzwierciedlających zapotrzebowanie rynku pracy• Zmniejszający się odsetek bezrobotnych kobiet• Zmiana profilu gospodarczego miasta związana z rekultywacją terenów pokopalnianych.	<ul style="list-style-type: none">• Wzrastająca roszczeniowość osób korzystających z pomocy społecznej• Wzrastające koszty ponoszone przez miasto na świadczenia pomocy społecznej (zwiększanie zadań, wzrastająca liczba klientów)• Wzrastająca liczba osób uzależnionych od pomocy z MOPS• Niski poziom wykształcenia młodych ludzi, którzy pozostali w Bełchatowie• Pogłębiające się ujemne saldo migracji związane z brakiem perspektyw dla młodych ludzi• Postępujące procesy starzenia się ludności miasta i zmniejszania się średniej wielkości rodzin• Niska skłonność ludzi do przedsiębiorczości i zakładania własnej działalności gospodarczej• Wzrastające poczucie niesprawiedliwości społecznej, zwłaszcza wśród osób młodych• Zmiany strukturalne w przemyśle energetycznym• Dalszy wzrost zapotrzebowania na mieszkania socjalne• Postępująca pauperyzacja społeczeństwa związana z sytuacją gospodarczą• Nasilające się statystyki ubóstwa, uzależnień, patologii w rodzinach grożące marginalizacją pewnych grup mieszkańców

Mocne strony

Istotną cechą demograficzną określającą stan populacji jest wskaźnik przyrostu naturalnego. Bełchatów charakteryzuje się dodatnim i wysokim przyrostem naturalnym. W 2013 roku zanotowano dodatni przyrost naturalny, przy czym jest to zjawisko dość stabilne na przestrzeni badanego okresu czasu.

Tabela 27. Przyrost naturalny w Bełchatowie w latach 2008-2013.

Rok	Przyrost naturalny
2008	319
2009	278
2010	304
2011	265
2012	286
2013	220

Źródło: www.belchatow.pl

Stosunkowo wysoki przyrost naturalny może w pewnym stopniu złagodzić w mieście potencjalne zakłócenia w proporcjach ludności w wieku produkcyjnym w najbliższych dziesięcioleciach, o ile uda się zahamować ujemne saldo migracji, zwłaszcza w grupie ludzi młodych w wieku 18-30 lat.

Miasto dysponuje dobrze rozwiniętą siecią placówek i organizacji kulturalnych (Miejskie Centrum Kultury, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna, Muzeum Regionalne) oraz bazą sportowo-rekreacyjną. W Bełchatowie funkcjonują cztery kompleksy boisk, które zostały wybudowane w ramach programu rządowego "Moje boisko - Orlik 2012". Na każdym "Orliku" zatrudniony jest trener środowiskowy, który jest animatorem zajęć oraz gospodarzem obiektu. Ponadto wybudowane zostały 3 kompleksy o nazwie ZOSIA (Zagospodarowanie Osiedlowych Stref Integracji i Aktywności). Oprócz boisk do piłki nożnej ze sztuczną murawą miasto dysponuje boiskami do koszykówki, piłki ręcznej, siatkówki plażowej, tenisa ziemnego, stoły do tenisa stołowego oraz pole do gry w bule.

Bełchatów to miasto dobrze wyposażone w sieć żłobków, przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, które oferują zróżnicowane usługi opiekuńcze i edukacyjne. Ponadto w Bełchatowie funkcjonują punkty konsultacyjne i oddziały zamiejscowe wyższych uczelni (Społeczna Akademia Nauk, Wyższa Szkoła Menedżerska, Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania) oraz szkoły policealne.

W Bełchatowie funkcjonuje duża liczba organizacji pozarządowych wspomagających działalność w zakresie pomocy społecznej, co może mieć wpływ na podwyższenie jakości świadczonych usług oraz racjonalne wydatkowanie środków, a także kontrolę i efektywność wydatków ponoszonych na sferę socjalną w mieście. Władze Miasta podejmują również od szeregu lat aktywne działania na rzecz wspomagania jakości życia rodzin w mieście, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin wielodzietnych (Bełchatowska Karta Rodziny).

Stabe strony

Zmniejszający się przyrost naturalny i ujemne saldo migracji uwidaczniają już procesy starzenia się ludności miasta i zmniejszania się średniej wielkości rodzin. Ma to związek z brakiem perspektyw dla młodych ludzi, których wykształcenie nie jest związane z górnictwem i energetyką. Osoby młode, opuszczające Bełchatów w celach edukacyjnych nie wracają do miasta, zaś ci, którzy w mieście pozostali, często - jeśli mogą - korzystają z pomocy rodziców, których dochody są relatywnie wysokie. Uzależnienie gospodarcze miasta i jego mieszkańców od przemysłu wydobywczego i energetycznego sprawia, że udział kobiet wśród grupy bezrobotnych jest nadal wysoki. Ponadto do

slabych stron miasta można zaliczyć niezaspokojone potrzeby mieszkaniowe mieszkańców, co jest związane z wysokimi (w ocenie mieszkańców i w porównaniu z ich możliwościami) cenami mieszkań na wolnym rynku w Bełchatowie oraz wysokimi kosztami wynajmu. Jest to po części spowodowane napływem dobrze opłacanych pracowników spoza miasta zatrudnianych w kopalni oraz w sektorze energetycznym. Osoby młode, które znajdują zatrudnienie głównie w sferze handlu i usług bez pomocy rodziców nie są w stanie zapewnić sobie samodzielnego mieszkania.

W kwestii pomocy społecznej warto zwrócić uwagę na kilka czynników. Po pierwsze zauważalna jest tzw. „wyuczona bezradność” zwłaszcza wśród osób młodych. Brak gwarancji zatrudnienia przez kopalnię i sektor energetyczny, co było standardem w okresie prosperity przemysłu ciężkiego w Bełchatowie sprawia, że osoby młode, które pozostały w mieście w dużej mierze liczą jedynie na pomoc społeczną lub pomoc rodziców. Postawy roszczeniowe widoczne są we wszystkich grupach wiekowych, jednak wśród osób młodych, które pozostały w Bełchatowie są one wyjątkowo silne. Z drugiej strony, mimo wysiłków podejmowanych przez instytucje pomocy społecznej w Bełchatowie, rosnące środki przeznaczone na świadczenia nie do końca przynoszą oczekiwane efekty - świadczeniobiorców nie ubywa. W związku z tym koszty niesienia pomocy w Bełchatowie z roku na rok wzrastają, co może prowadzić do pogorszenia się sytuacji finansowej miasta. Ponadto, podobnie jak w całej Polsce, nie do końca racjonalnie wykorzystywane są instrumenty przywracania osób bezrobotnych na rynek pracy, gdyż prowadzone w urzędzie pracy szkolenia nie są najlepiej skorelowane z potrzebami rynku pracy. W związku z tym, mimo niewątpliwych sukcesów w rozwiązywaniu trudnych problemów społecznych, sektor pomocy społecznej i sektor instytucji rynku pracy w Bełchatowie muszą zintensyfikować działania na rzecz skutoczniejszego wyprowadzania swoich beneficjentów z bezrobocia i zależności od pomocy społecznej. Kolejną słabą stroną Bełchatowa są nadal istniejące jeszcze bariery urbanistyczne utrudniające poruszanie się osobom niepełnosprawnym. Mimo przeprowadzonych inwestycji w mieście osoby niepełnosprawne nie mogą w pełni korzystać z wielu usług. Osoby niepełnosprawne i ich opiekunowie zwracają również uwagę na ograniczony dostęp do specjalistycznych usług medycznych, na jakość których skarżą się również mieszkańcy pełnosprawni, zwłaszcza w zakresie specjalistycznych usług medycznych.

Szanse

Szanse, które Bełchatów powinien wykorzystać w najbliższych latach to przede wszystkim liczne i aktywne organizacje pozarządowe, mogące wspierać realizację zadań przypisanych miastu. Organizacje pozarządowe często skuteczniej i taniej realizują zadania z zakresu pomocy społecznej. Warto zwrócić uwagę na realizowane przez miasto programy, w tym program „Dobre re-akcje”, który jest realizowany w ramach projektu systemowego pn. „Rewitalizacja społeczna” Działania 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej Priorytetu I Zatrudnienie i integracja społeczna Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, finansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Warto wspomnieć też o projekcie realizowanym przez MOPS pn. „Uwierz w siebie”. Celem projektów jest minimalizowanie problemów społecznych, wynikających z wykluczenia społecznego lub zagrożenia wykluczeniem, poprzez aktywną integrację społeczną i przeciwdziałanie patologiom społecznym oraz poprzez podniesienie kompetencji zawodowych

zajmujących się profesjonalnym pomaganiem w tym obszarze. Ponadto szansą na poprawę sytuacji społecznej w Bełchatowie jest wprowadzenie programów i stypendiów dla młodzieży chcącej pozostać w mieście.

Szansą na poprawę jakości i efektywności pracy socjalnej jest stały system szkoleń dla pracowników MOPS. Szansą na pozytywne efekty na rynku pracy jest przyjęcie strategii rozwoju miasta na najbliższe lata oraz powiązanie jej z zapotrzebowaniem na określone zawody na rynku pracy w przyszłości. Prowadzone badania dotyczące niedoborów i nadwyżek na rynku pracy powinny przekładać się na programy szkoleniowe oferowane osobom bezrobotnym (to zadanie PUP i tylko poniekąd wchodzi w zakres działania MOPS). Szansą na poprawę sytuacji społecznej w Bełchatowie jest wykorzystanie potencjału osób młodych, które planują pozostać w mieście oraz aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych. Ponadto zmiana profilu gospodarczego miasta związana z rekultywacją terenów pokopalnianych może przyczynić się do zwiększenia zatrudnienia w turystyce i usługach, poprawiając sytuację kobiet i osób młodych na rynku pracy.

Zagrożenia

Główne zagrożenia dla poprawy sytuacji społecznej w Bełchatowie to przede wszystkim utrzymujące się ujemne saldo migracji. Warto zwrócić uwagę na to, że z miasta migrują głównie osoby młode z wyższym wykształceniem, zaś pozostają te z wykształceniem zawodowym i podstawowym, które mają trudności ze znalezieniem pracy w Bełchatowie. Osoby korzystające i przyzwyczajone do pomocy społecznej nie stronią od postaw i zachowań roszczeniowych, a dodatkowo uzależnienie od pomocy może być przekazywane z pokolenia na pokolenie. Niskie wykształcenie, brak perspektyw na dobrze płatną pracę, wzrost bezrobocia, uzależnienie od pomocy społecznej i zewnątrzsterowne strategie życia klientów pomocy społecznej to czynniki mające wpływ na wydatki w sferze pomocy społecznej. Mają one również wpływ na nasilenie takich zjawisk jak ubóstwo, marginalizacja, uzależnienia od alkoholu i narkotyków, patologie w rodzinie. Niewielka chęć klientów pomocy społecznej do podejmowania samodzielnych wyzwań (ekonomia społeczna), wysiłku przekwalifikowania się czy też aktywności zawodowej na przykład w ograniczonym wymiarze może prowadzić do pauperyzacji społeczeństwa oraz marginalizacji miasta, które dziś jest liczącym się ośrodkiem miejskim na mapie województwa łódzkiego i Polski.

6. Wnioski i rekomendacje.

Badania diagnostyczne realizowane na potrzeby samorządu miejskiego w Bełchatowie przyniosły bardzo dużo informacji na temat skali i sposobu przejawiania się problemów społecznych. Ujawniły zaangażowanie instytucji, organizacji i służb socjalnych w rozwiązywanie trudnych kwestii społecznych. Konsekwencją badań są wnioski wskazane poniżej.

1. Zmiany ekonomiczne wywołane procesami restrukturyzacji gospodarki spowodowały istotną przebudowę struktury społecznej w Bełchatowie:

- część mieszkańców miasta to elita finansowa Bełchatowa, posiadająca przyzwoite emerytury bądź zarobki, funkcjonująca w obecnych realiach bez większych problemów, poza systemem pomocy społecznej,
 - obok mamy rosnącą z roku na rok grupę ludzi młodych i relatywnie młodych funkcjonujących na obrzeżach sublokalnego systemu gospodarki i dystrybucji dóbr, od będących w systemie pomocy społecznej.
2. Beneficjentami pomocy społecznej są nie tylko ludzie młodzi, ale też ci, którzy na początku polskiej transformacji weszli do systemu pomocy społecznej i już tam zostali nie próbując poszukiwać innych strategii na zaspokajanie koniecznych potrzeb życiowych. Po kilkunastu latach do systemu opieki zaczęły się zgłaszać ich dorosłe dzieci, które nie nauczyły się innej strategii zaspokajania swoich potrzeb, bo nie miały takich wzorców.
 3. W obliczu widocznych znacznych różnic w poziomie życia mieszkańców miasta, ci którym się nie udało prezentują wyraźnie krytyczne postawy wobec władz miasta, polityków, bogatszej części społeczeństwa. Większość z tych osób nie dostrzega swojej roli w poszukiwaniu innych rozwiązań, składając całą odpowiedzialność na władze miasta czy też władze państwowe.
 4. Stwierdza się aktywność miejskiego systemu pomocy społecznej w rozwiązywaniu problemów klientów przy minimalnym zaangażowaniu samych beneficjentów, którzy zdają się nie dostrzegać swojej roli w kierowaniu swoim życiem na własną odpowiedzialność.
 5. Poważnym problemem społecznym w Bełchatowie jest brak mieszkań komunalnych, tanich, ale o normalnym standardzie, zaspokajających oczekiwania młodego pokolenia bełchatowian.
 6. Pogłębiająca się przepaść pomiędzy częścią społeczeństwa pracującą (posiadającą dobre emerytury) i nie mającą problemów mieszkaniowych, a tą mającą trudności w zaspokojeniu codziennych potrzeb, a w dodatku jeszcze często dotkniętą licznymi dysfunkcjami w swoich rodzinach czy związkach, stanowi zagrożenie marginalizacją tej części społeczeństwa o wielowymiarowym charakterze.
 7. W sposób wyraźny dostrzega się znacznie gorszą sytuację kobiet na lokalnym rynku pracy.
 8. Działania samorządu w powyższym zakresie winny być realizowane we wzajemnej współpracy i koordynacji z innymi instytucjami publicznymi i nie publicznymi.
 9. Współpraca instytucji polityki społecznej na lokalnej scenie wymaga stałej uwagi i monitoringu oraz systematycznej wymiany informacji.

Należy wyraźnie podkreślić, że Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej radzi sobie z tymi skumulowanymi problemami, nie tylko dostosowując swoje działania do obowiązującego prawa, ale poszerzając ofertę pomocy o działania ponadstandardowe, przemyślane i przystosowane do zdiagnozowanych lokalnych potrzeb. MOPS w Bełchatowie prowadzi niezwykle rozbudowany i zestandaryzowany monitoring i ewaluację wszelkich działań, co ułatwia planowanie i procesy decyzyjne.

Wydaje się, iż w obliczu szczególnego nagromadzenia niekorzystnych czynników i problemów, polityka ich rozwiązywania przez samorząd w Bełchatowie zasługuje na pozytywną ocenę. Pojawiające się niekorzystne oceny ze strony klientów należałoby wyjaśniać na bieżąco w jakichś formach dialogu,

podczas których klienci będą informowani i poniekąd edukowani, a pracownicy socjalni będą zdobywali informacje o tym, jak ich działania są postrzegane przez drugą stronę.

Przedstawione poniżej rekomendacje, mogą być wykorzystane w działaniach MOPS w kolejnych latach. Ze względu na ich szczegółowy charakter zostały przyporządkowane do poszczególnych grup beneficjentów pomocy społecznej.

REKOMENDACJE	
OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE	Połączenie działań na rzecz osób niepełnosprawnych w kompleksowy system wsparcia dla różnych grup osób niepełnosprawnych i ich rodzin wraz z przygotowaniem bazy informacji (strona www.) o tym, gdzie na terenie Miasta mogą oni uzyskać wsparcie.
	Edukacja mieszkańców miasta na temat niepełnosprawności poprzez akcje informacyjne. Budowanie postaw przychylności wobec osób niepełnosprawnych.
	Szersze włączanie osób niepełnosprawnych w życie społeczne, utworzenie grup samopomocowych. Promowanie wolontariatu na rzecz osób niepełnosprawnych.
	Tworzenie programów podnoszących kwalifikacje zawodowe osób niepełnosprawnych oraz promowanie wśród pracodawców zatrudniania osób niepełnosprawnych.
	Kontynuacja likwidacji barier architektonicznych.
OSOBY STARSZE	Opieka nad osobami starszymi - wsparcie w funkcjonowaniu, wykonywaniu codziennych czynności, zwiększenie liczby opiekunek środowiskowych.
	Pomoc wolontariuszy w opiece nad osobami starszymi i przewlekle chorymi.
	Poprawa dostępu osób starszych do służby zdrowia
	Promowanie integracji międzypokoleniowej - wspólne spędzanie czasu przez dzieci, młodzież i seniorów umożliwiające wymianę wiedzy, doświadczenia
RODZINY	Utrzymanie dobrej dostępności do przedszkoli i żłobków poprzez dopasowanie godzin funkcjonowania do potrzeb pracujących rodziców
	Zwiększenie liczby mieszkań socjalnych dla rodzin w trudnej sytuacji mieszkaniowej
	Wzmocnienie pomocy dla rodzin dysfunkcyjnych
	Promowanie znaczenia rodziny w życiu człowieka i jej funkcji opiekuńczo-wychowawczych
OSOBY BEZROBOTNE	Wzmocnienie działań na rzecz ochrony osób zagrożonych bezrobociem i aktywizacji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych
	Zintensyfikowanie działań służących aktywizacji społeczno-zawodowej kobiet. Promowanie przedsiębiorczości wśród kobiet, zachęcanie do zakładania własnej działalności gospodarczej i korzystania ze wsparcia Powiatowego Urzędu Pracy w Bełchatowie. Promowanie i pomoc w zakładaniu przedsiębiorstw ekonomii społecznej
	Wzmocnienie działań służących reintegracji społecznej osób długotrwale bezrobotnych.
	Zapewnienie wsparcia coachingowego osobom bezrobotnym.
	Zacieśnienie współpracy na linii PUP-MOPS - wymiana informacji, uzupełnianie się oferty wsparcia. Zbudowanie systemu informacji o świadczeniobiorcach pomocy społecznej wykluczającego nadużycia w korzystaniu z pomocy

MŁODZIEŻ	Wzmocnienie działań na rzecz aktywizacji młodzieży.
	Promocja wolontariatu wśród młodzieży, kształtowanie liderów młodzieżowych.
	Diagnozowanie problemów i potrzeb młodzieży, konsultowanie z młodzieżą pomysłów na działania skierowane do ludzi młodych i ofertę spędzania czasu wolnego.
	Szkolenia dla osób młodych, które ukończyły naukę i poszukują pracy, stała opieka coachingowa
	Program „Mieszkanie dla młodzieży” - pozostanie w Bełchatowie i znalezienie tam pracy powiązane jest z udostępnieniem mieszkania na 1 rok na zasadach preferencyjnych
	Edukacja mieszkańców w zakresie uzależnień i form pomocy.
	Podejmowanie działań profilaktycznych skierowanych do dzieci i młodzieży. Wsparcie dla osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin.
	Doskonalenie współpracy służb na rzecz przeciwdziałania uzależnieniu od alkoholu i niwelowaniu skutków alkoholizmu
WSZYSCY MIESZKAŃCY	Budowanie tożsamości lokalnej, integracja mieszkańców
	Wspieranie i rozwój różnych form aktywności społecznej
	Dalszy rozwój współpracy pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi
MOPS	Zwiększenie liczby opiekunek środowiskowych
	Regularne szkolenia pracowników m.in. z zakresu ekonomii społecznej, polityki rynku pracy, elementów coachingu
	Poszerzanie form dialogu pracowników MOPS z klientami pomocy społecznej

III. ADRESACI STRATEGII

Strategia skierowana jest do mieszkańców Miasta Bełchatowa, którzy z różnych przyczyn znaleźli się w trudnej sytuacji i wymagają pomocy w celu odzyskania zdolności do samodzielnego funkcjonowania.

Program jest skierowany do możliwie najszerszego kręgu mieszkańców Miasta, ze szczególnym naciskiem na odbiorców priorytetowych, do których zaliczono:

1. Mieszkańcy o niskim statusie materialnym.
2. Dzieci i młodzież przebywające w środowisku nauczania i wychowania.
3. Rodziny dysfunkcyjne.
4. Osoby długotrwale bezrobotne.
5. Osoby bezdomne.
6. Osoby niepełnosprawne.
7. Osoby starsze.

IV. CZĘŚĆ OPERACYJNA STRATEGII

1. Konstrukcja Programu Strategii

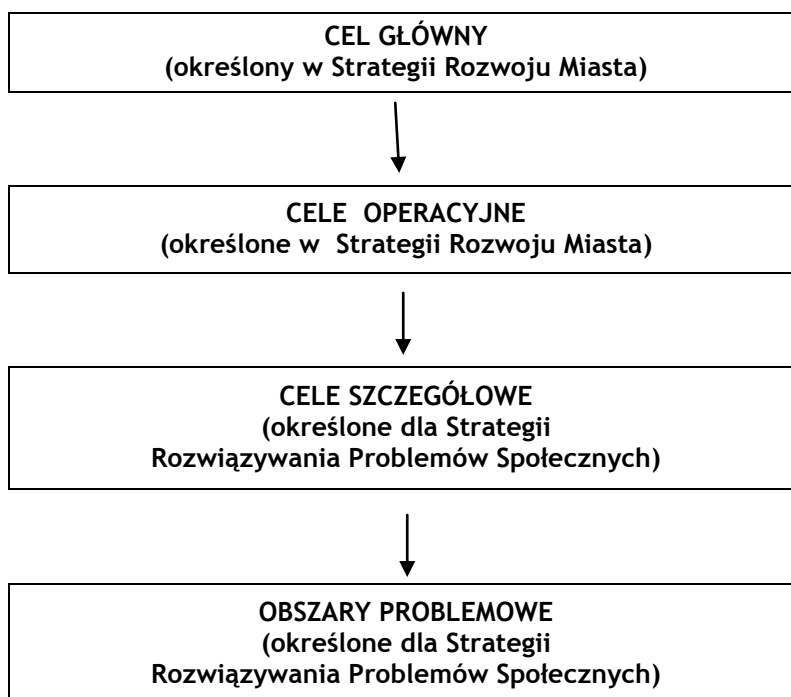
W ramach niniejszej Strategii będą podejmowane działania zmierzające do stworzenia nowoczesnych form rozwiązywania problemów społecznych oraz wspierające zintegrowane działania instytucji, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i osób funkcjonujących w sferze lokalnej polityki społecznej. Misją Strategii jest więc „**POMAGAĆ PROFESJONALNIE**”.

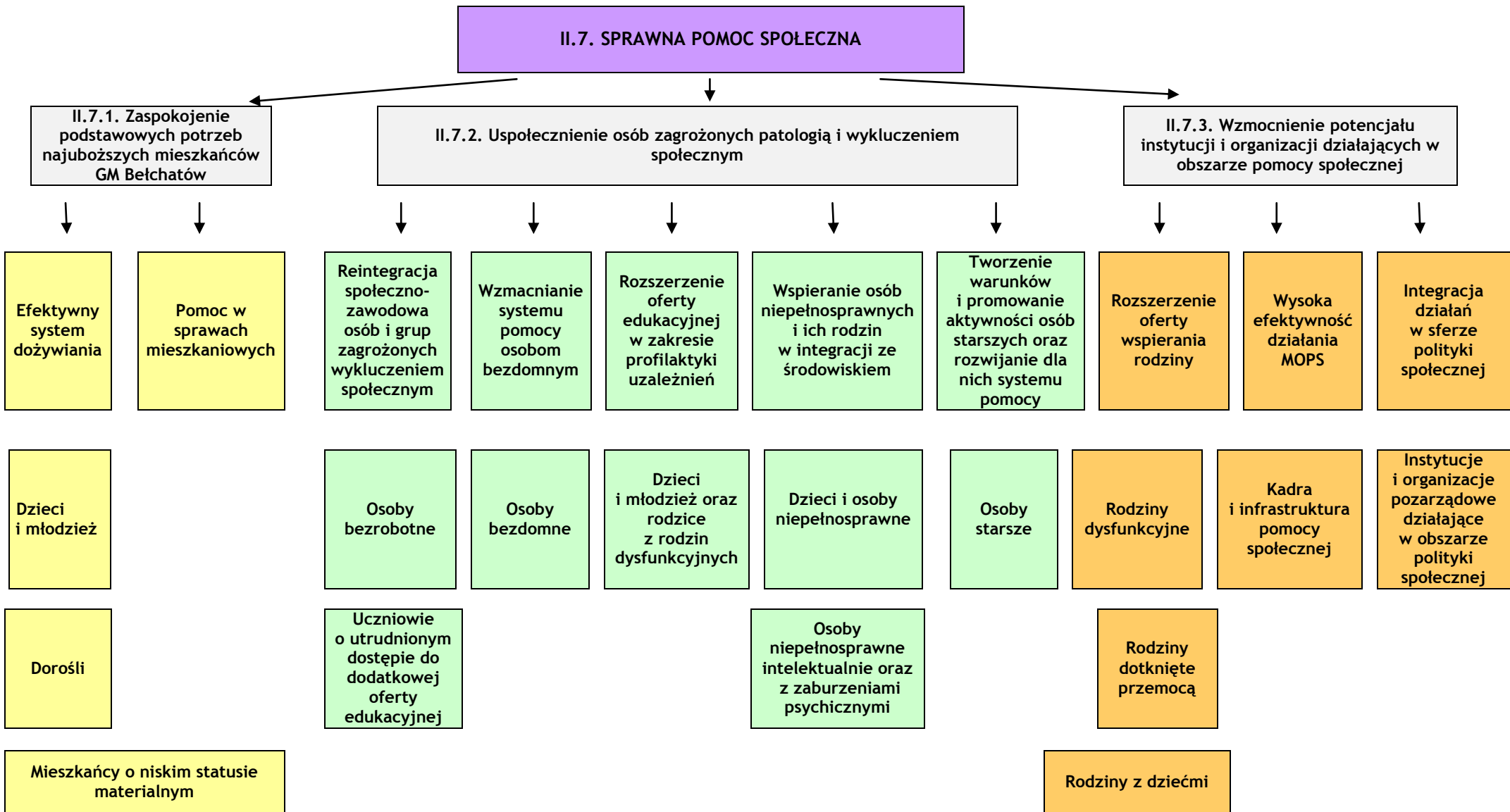
Dla „**celu głównego**” oraz „**celów operacyjnych**” wynikających bezpośrednio z treści „Strategii Rozwoju Miasta Bełchatowa na lata 2009-2015” sformułowane zostały „**cele szczegółowe**”. Z uwagi na złożoność problematyki zjawisk społecznych obejmujących zdefiniowany szeroko cel szczegółowy w większości przypadków dookreślono obszar zainteresowania i nazwano je jako tzw. „**obszary problemowe**”. Są one odpowiednio zdefiniowane i stanowią uszczegółowienie problemu ogólnego zawartego w celu szczegółowym.

Ponadto, dla każdego celu operacyjnego określono istotne elementy opisujące w szczegółach:

- „**Działania**” niezbędne do wykonania.
- „**Wskaźniki ewaluacji**”, które pozwalają orientować się, czy w środowisku społecznym występują pożądane zmiany.

Program stanowi zwartą, hierarchiczną konstrukcję wynikających z siebie elementów. Zaproponowany powyżej układ treści pozwala szczegółowo prześledzić zawartość merytoryczną Programu. Ze względu na znaczną jego złożoność ogólny schemat ideowy został zaprezentowany poniżej. Ma on następującą strukturę ogólną :

2. Opis Programu Strategii

CEL OPERACYJNY					
II.7.1. Zaspokojenie podstawowych potrzeb najuboższych mieszkańców GM Bełchatów					
CEL SZCZEGÓŁOWY 1. Efektywny system dożywiania					
DZIAŁANIA	OBSZAR PROBLEMOWY	WSKAŹNIK EWALUACJI	REALIZATORZY I PARTNERZY	TERMIN REALIZACJI	OCZEKIWANE EFEKTY
3.1. Realizacja bezpłatnych posiłków dla najuboższych mieszkańców miasta	Dzieci i młodzież	<ul style="list-style-type: none">liczba miejsc wydawania bezpłatnych posiłków dla dzieci i młodzieżyliczba wydanych bezpłatnych posiłków dla dzieci i młodzieży	<ul style="list-style-type: none">MOPSorganizacje pozarządoweżłobki i kluby dziecięceplacówki oświatoweplacówki opiekuńczo-wychowawcze wsparcia dziennego	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">zmniejszenie liczby dzieci głodnych i niedożywionych
	Dorośli	<ul style="list-style-type: none">liczba miejsc wydawania bezpłatnych posiłków dla dorosłychliczba wydanych bezpłatnych posiłków dla dorosłych	<ul style="list-style-type: none">MOPSorganizacje pozarządowe	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">zmniejszenie liczby dorosłych głodnych i niedożywionych
3.2. Utworzenie Banku Żywności	Mieszkańcy o niskim statusie materialnym	<ul style="list-style-type: none">powstanie punktu	<ul style="list-style-type: none">MOPSorganizacje pozarządowe	IV kwartał 2015	<ul style="list-style-type: none">zmniejszenie liczby mieszkańców pozbawionych podstawowych artykułów żywnościowych
3.3. Wydawanie bezpłatnych produktów żywnościowych		<ul style="list-style-type: none">liczba wydanych bezpłatnych produktów żywnościowych	<ul style="list-style-type: none">MOPSorganizacje pozarządowe	Działalność ciągła	

CEL SZCZEGÓŁOWY 2. Pomoc w sprawach mieszkaniowych					
2.1. Pozyskiwanie lokali mieszkalnych dla rodzin o najniższych dochodach	Mieszkańcy o niskim statusie materialnym	<ul style="list-style-type: none">• liczba pozyskanych lokali mieszkalnych	<ul style="list-style-type: none">• Wydział Spraw Lokalowych• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych w zakresie lokali socjalnych
2.2. Utrzymanie zasobu mieszkań socjalnych		<ul style="list-style-type: none">• liczba zasiedlonych w danym roku lokali socjalnych	<ul style="list-style-type: none">• Wydział Spraw Lokalowych UMB• Wydział Inwestycji UMB• Wydział Inżynierii Miejskiej UMB	Działalność ciągła	
2.3. Pomoc finansowa w postaci dodatku mieszkaniowego i energetycznego		<ul style="list-style-type: none">• liczba osób otrzymujących dodatek mieszkaniowy• ogólna kwota wydatków w zakresie dodatku mieszkaniowego• liczba osób otrzymujących dodatek energetyczny• ogólna kwota wydatków w zakresie dodatku energetycznego	<ul style="list-style-type: none">• Wydział Spraw Lokalowych UMB• Wydział Finansowy UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zmniejszenie liczby mieszkańców, którym grozi eksmisja

CEL OPERACYJNY

II.7.2. Uspółcześnienie osób zagrożonych patologią i wykluczeniem społecznym

CEL SZCZEGÓŁOWY 1. Reintegracja społeczno-zawodowa osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym

DZIAŁANIA	OBSZAR PROBLEMOWY	WSKAŹNIK EWALUACJI	REALIZATORZY I PARTNERZY	TERMIN REALIZACJI	OCZEKIWANE EFEKTY
3.1. Upowszechnianie ekonomii społecznej	Osoby bezrobotne	<ul style="list-style-type: none">• liczba szkoleń i konferencji z zakresu ekonomii społecznej• liczba kampanii informacyjnych z zakresu ekonomii społecznej• liczba powstałych spółdzielni socjalnych	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Powiatowy Urząd Pracy• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• podniesienie świadomości osób o znaczeniu ekonomii społecznej• zwiększenie liczby podmiotów ekonomii społecznej
3.2. Aktywizacja zawodowa bezrobotnych klientów MOPS w ramach współpracy z PUP		<ul style="list-style-type: none">• liczba osób objętych usługą pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej,• liczba osób skierowanych przez MOPS na kursy zawodowe,• liczba osób (w tym dłużników alimentacyjnych), które wzięły udział w kursach zawodowych,• liczba osób, które po ukończeniu kursu zawodowego podjęły zatrudnienie,• liczba osób skierowanych na staż,• liczba osób skierowanych na prace społecznie użyteczne	<ul style="list-style-type: none">• Powiatowy Urząd Pracy• MOPS• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• poprawa sytuacji materialnej• poprawa kompetencji psychospołecznych• możliwość nabycia nowych umiejętności zawodowych lub/i doświadczenia zawodowego• możliwość podjęcia stałego zatrudnienia• możliwość samozatrudnienia

<p>3.3. Opracowanie i realizacja projektów/programów służących aktywizacji społeczno-zawodowej bezrobotnych klientów MOPS, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych</p>	<p>Osoby bezrobotne</p>	<ul style="list-style-type: none">• liczba opracowanych i złożonych wniosków na aktywizację społeczno-zawodową bezrobotnych klientów MOPS• liczba zrealizowanych projektów/programów• liczba osób bezrobotnych, które zostały objęte pomocą w ramach realizowanych projektów/programów• liczba osób, które podjęły zatrudnienie po zakończonym udziale w projekcie/programie• ogólna wartość realizowanych projektów/programów	<ul style="list-style-type: none">• Powiatowy Urząd Pracy• MOPS• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	<p>Nowy okres programowania 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none">• poprawa sytuacji materialnej• poprawa kompetencji psychospołecznych• możliwość nabycia nowych umiejętności zawodowych lub/i doświadczenia zawodowego• możliwość podjęcia stałego zatrudnienia• możliwość samozatrudnienia
<p>3.4. Wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów o utrudnionym dostępie do dodatkowej oferty edukacyjnej w ramach projektów/programów współfinansowanych z funduszy zewnętrznych</p>	<p>Uczniowie o utrudnionym dostępie do dodatkowej oferty edukacyjnej</p>	<ul style="list-style-type: none">• liczba opracowanych i złożonych wniosków na wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do dodatkowej oferty• liczba zrealizowanych projektów/programów• liczba uczniów, którzy zostali objęci pomocą w ramach realizowanych projektów/programów• ogólna wartość realizowanych projektów/programów	<ul style="list-style-type: none">• placówki oświatowe• Wydział Oświaty UMB	<p>Nowy okres programowania 2014-2020</p>	<ul style="list-style-type: none">• Rozwój zainteresowań i uzdolnień uczniów• Poprawa kompetencji psychospołecznych uczniów

CEL SZCZEGÓŁOWY 2. Wzmacnianie systemu pomocy osobom bezdomnym					
2.1. Funkcjonowanie na terenie miasta ośrodków wsparcia oferujących pomoc osobom bezdomnym	Osoby bezdomne	<ul style="list-style-type: none">• liczba osób korzystających z miejsc pobytu	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Straż Miejska w Bełchatowie	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zapewnienie schronienia• zapewnienie poczucia bezpieczeństwa
2.2. Realizacja indywidualnych programów wychodzenia z bezdomności		<ul style="list-style-type: none">• liczba osób objętych programem wychodzenia z bezdomności• liczba osób (w tym liczba osób z problemem uzależnień) realizujących indywidualny program,• liczba osób usamodzielnionych	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Straż Miejska w Bełchatowie	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wyjście z bezdomności• nabycie umiejętności pełnienia ról społecznych
CEL SZCZEGÓŁOWY 3. Rozszerzenie oferty edukacyjnej w zakresie profilaktyki uzależnień					
3.1. Prowadzenie intensywnej działalności w zakresie profilaktyki uzależnień dla dzieci i młodzieży	Dzieci i młodzież oraz rodzice z rodzin dysfunkcyjnych	<ul style="list-style-type: none">• liczba podmiotów realizujących programy profilaktyczne• liczba podjętych działań• liczba dzieci i młodzieży oraz rodziców uczestniczących w spotkaniach, warsztatach profilaktycznych	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• miejskie placówki oświatowo-wychowawcze• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB• Straż Miejska w Bełchatowie• Komenda Powiatowa Policji w Bełchatowie	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie wiedzy dzieci i młodzieży oraz rodziców w zakresie uzależnień• wzmocnienie zachowań asertywnych• preferowanie zdrowego stylu życia

3.2. Zapewnienie udziału w kampaniach profilaktyczno-edukacyjnych, m.in. na rzecz zapobiegania używania alkoholu, narkotyków i innych substancji psychoaktywnych w szczególności przez dzieci i młodzież	Dzieci i młodzież oraz rodzice z rodzin dysfunkcyjnych	<ul style="list-style-type: none">• liczba kampanii• liczba podmiotów zaangażowanych w realizację kampanii	<ul style="list-style-type: none">• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• organizacje pozarządowe• miejskie placówki oświatowo - wychowawcze• Zespół Komunikacji UMB• jednostki ochrony zdrowia	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie wiedzy dzieci i młodzieży oraz rodziców w zakresie uzależnień• wzmocnienie zachowań asertywnych• preferowanie zdrowego stylu życia
3.3. Wsparcie działalności istniejących świetlic środowiskowych		<ul style="list-style-type: none">• liczba funkcjonujących świetlic• liczba dzieci uczęszczających do ww. placówek• liczba dzieci korzystających z wypoczynku letniego	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzmocnienie poczucia własnej wartości oraz rozwinięcie u dzieci ich mocnych stron• nabycie umiejętności zdrowego stylu życia• nabycie umiejętności społecznych• stworzenie środowiska przyjaznego dzieciom i ich rodzicom• niwelowanie różnic edukacyjnych
3.4. Zapewnienie dostępu do pomocy specjalistycznej dla osób uzależnionych i członków ich rodzin poprzez pomoc psychologiczną (prowadzenie terapii indywidualnej, grupowej, rodzinnej, specjalistów uzależnień) oraz prawną		<ul style="list-style-type: none">• liczba udzielonych porad• liczba podmiotów udzielających wsparcia• liczba osób korzystających z oferowanej pomocy• liczba osób uczestnicząca w spotkaniach grup wsparcia dla osób uzależnionych i członków ich rodzin	<ul style="list-style-type: none">• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• organizacje pozarządowe• jednostki ochrony zdrowia• MOPS• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• poprawa relacji rodzinnych• wzmocnienie zachowań asertywnych• zwiększenie wiedzy z zakresu uzależnień• nabycie lub poprawa kompetencji wychowawczych

3.5. Finansowanie lub dofinansowanie szkoleń i kursów specjalistycznych dla osób pracujących z osobami uzależnionymi, w tym z dziećmi i młodzieżą	Dzieci i młodzież oraz rodzice z rodzin dysfunkcyjnych	<ul style="list-style-type: none">• liczba zrealizowanych kursów/szkoleń specjalistycznych• liczba uczestników kursów/szkoleń specjalistycznych	<ul style="list-style-type: none">• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie liczby osób wykwalifikowanych pracujących z osobami uzależnionymi, w tym z dziećmi i młodzieżą
CEL SZCZEGÓŁOWY 4. Wspieranie osób niepełnosprawnych i ich rodzin w integracji ze środowiskiem					
4.1. Aktywizacja osób niepełnosprawnych poprzez szerszy dostęp do instytucji użyteczności publicznej	Dzieci i osoby niepełnosprawne	<ul style="list-style-type: none">• liczba usuniętych barier architektonicznych• liczba samochodów dostosowanych do transportu osób niepełnosprawnych• liczba dzieci korzystających z dofinansowania do dowozu do placówek oświatowych oraz edukacyjno - terapeutycznych• liczba oddziałów integracyjnych	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB• Wydział Oświaty UMB• Wydział Inwestycji UMB• Wydział Inżynierii Miejskiej UMB• placówki oświatowe	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie liczby osób niepełnosprawnych uczestniczących w życiu społecznym
4.2. Podejmowanie działań w zakresie sportu, kultury oraz rekreacji osób niepełnosprawnych		<ul style="list-style-type: none">• liczba projektów skierowanych do osób niepełnosprawnych ze wskazaniem liczby osób w nich uczestniczących	<ul style="list-style-type: none">• Miejskie Centrum Kultury• Muzeum Regionalne• Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• placówki oświatowe• Wydział Oświaty UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie liczby osób niepełnosprawnych uczestniczących w życiu kulturalnym i sportowym miasta

4.3. Realizacja Bełchatowskiej Karty Rodziny		<ul style="list-style-type: none">• liczba rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, które otrzymały Kartę• liczba wydanych Kart• liczba Partnerów Karty oferujących ulgi dla rodzin	<ul style="list-style-type: none">• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzmocnienie aktywności społecznej i poprawa jakości życia rodzin
4.4. Kontynuacja działań realizowanych przez Środowiskowy Dom Samopomocy „Koniczynka” w Bełchatowie	Osoby niepełnosprawne intelektualnie oraz z zaburzeniami psychicznymi	<ul style="list-style-type: none">• liczba uczestników ŚDS• liczba działań skierowanych do uczestników ŚDS	<ul style="list-style-type: none">• Środowiskowy Dom Samopomocy „Koniczynka” w Bełchatowie• MOPS• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• aktywizacja społeczna i zdrowotna uczestników ŚDS i ich rodzin
CEL SZCZEGÓŁOWY 5. Tworzenie warunków i promowanie aktywności osób starszych oraz rozwijanie dla nich systemu pomocy					
5.1. Poszerzenie oferty usług opiekuńczych świadczonych dla samotnych osób starszych	Osoby starsze	<ul style="list-style-type: none">• liczba osób objętych pomocą usługową• liczba godzin świadczonych usług opiekuńczych• liczba nowozatrudnionych opiekunek środowiskowych	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• organizacje pozarządowe• wolontariat• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zmniejszenie czasu oczekiwania na przyznanie usług opiekuńczych• zmniejszenie liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej• organizacja dziennej opieki dla osób wymagających wsparcia

5.2. Promowanie zdrowego i aktywnego stylu życia wśród osób starszych	Osoby starsze	<ul style="list-style-type: none">• liczba organizowanych działań promujących zdrowy i aktywny styl życia dla seniorów• liczba podmiotów promujących zdrowy i aktywny styl życia wśród osób starszych• liczba działań/programów profilaktycznych skierowanych do osób starszych	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Miejskie Centrum Kultury• organizacje pozarządowe• Zespół Komunikacji UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• jednostki ochrony zdrowia	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie poczucia bezpieczeństwa u osób starszych• rehabilitacja społeczna• pobudzanie aktywności własnej seniorów• integracja osób starszych ze społecznością lokalną
5.4. Realizacja Bełchatowskiej Karty Rodziny		<ul style="list-style-type: none">• liczba osób, które otrzymały Kartę• liczba Partnerów Karty oferujących ulgi dla osób starszych	<ul style="list-style-type: none">• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzmocnienie aktywności społecznej i poprawa jakości życia osób 60+

CEL OPERACYJNY

II.7.3. Wzmocnienie potencjału instytucji i organizacji działających w obszarze pomocy społecznej

CEL SZCZEGÓŁOWY 1. Rozszerzenie oferty wspierania rodziny

DZIAŁANIA	OBSZAR PROBLEMOWY	WSKAŹNIK EWALUACJI	REALIZATORZY I PARTNERZY	TERMIN REALIZACJI	OCZEKIWANE EFEKTY
1.1. Opracowywanie Programu Wspierania Rodziny w Mieście Bełchatów na lata 2016-2018	Rodziny dysfunkcyjne	<ul style="list-style-type: none">uchwała Rady Miasta Bełchatowa w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny w Mieście Bełchatów na lata 2016-2018	<ul style="list-style-type: none">MOPSZespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	IV kwartał 2015	<ul style="list-style-type: none">kształtowanie prawidłowych wzorców funkcjonowania rodzinytworzenie nowych form pomocy rodzinieaktywizowanie społeczności do współpracy na rzecz rodziny,pomoc w opiece i wychowaniu dziecka
1.2. Realizacja programów nakierowanych na wspieranie rodzin odpowiednio do potrzeb		<ul style="list-style-type: none">liczba realizowanych programówliczba osób objętych programami	<ul style="list-style-type: none">MOPSplacówki oświatoweorganizacje pozarządoweZespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMBZespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMBzespoły kuratorskiej służby sądowej według właściwościStraż Miejska w BełchatowieKomenda Powiatowa Policji w Bełchatowie	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">poprawa funkcjonowania bełchatowskich rodzinpowstanie oferty pomocowej odpowiadającej potrzebom bełchatowskich rodzin
1.3. Współfinansowanie pobytu dziecka w pieczy zastępczej		<ul style="list-style-type: none">liczba dzieci objętych współfinansowaniem	<ul style="list-style-type: none">MOPS	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">realizacja zobowiązań gminy wynikających z ustawy

1.4. Zwiększenie dostępności w zakresie specjalistycznego poradnictwa psychologicznego, prawnego oraz terapeutycznego	Rodziny dysfunkcyjne	<ul style="list-style-type: none">• liczba godzin pracy specjalistów• liczba udzielonych porad/spotkań• liczba podmiotów udzielających wsparcia• liczba osób/rodzin korzystających z oferowanej pomocy	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB	I kwartał 2016	<ul style="list-style-type: none">• wzrost poczucia bezpieczeństwa i wsparcia u osób objętych pomocą• poprawa relacji rodzinnych• nabycie lub poprawa kompetencji wychowawczych
1.5. Poszerzenie oferty pomocowej w zakresie specjalistycznego poradnictwa mediacyjnego		<ul style="list-style-type: none">• liczba udzielonych porad /spotkań• liczba podmiotów udzielających wsparcia• liczba osób/rodzin korzystających z oferowanej pomocy	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB	IV kwartał 2016	
1.6. Propagowanie i podejmowanie działań profilaktycznych o charakterze informacyjno - edukacyjnym	Rodziny dotknięte przemocą	<ul style="list-style-type: none">• liczba wydanych materiałów informacyjno-edukacyjnych na temat przemocy w rodzinie i jej negatywnych skutków• liczba przeprowadzonych kampanii społecznych o charakterze edukacyjnym na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie• liczba programów profilaktycznych w szkołach dotyczących przemocy	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• jednostki oświatowe• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB• Straż Miejska w Bełchatowie• Komenda Powiatowa Policji w Bełchatowie	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzrost poziomu świadomości społecznej wobec zjawiska przemocy

1.7. Kontynuowanie i doskonalenie systemu „Niebieskich Kart”	Rodziny dotknięte przemocą	<ul style="list-style-type: none">• liczba interwencji domowych• liczba założonych „Niebieskich Kart” przez policję i inne instytucje• liczba spotkań grup roboczych• liczba posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego• liczba osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• PCPR• jednostki oświatowe• Komenda Powiatowa Policji w Bełchatowie• jednostki ochrony zdrowia• Sąd• Prokuratura	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzrost poczucia bezpieczeństwa i wsparcia u osób doznających przemocy w rodzinie
1.8. Kontynuowanie pomocy specjalistycznej w formie działań wspierających dla osób doznających przemocy w rodzinie		<ul style="list-style-type: none">• liczba porad w punkcie informacyjno-konsultacyjnym• liczba osób uczestnicząca w spotkaniach grupy wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie• liczba osób korzystająca z poradnictwa specjalistycznego w zakresie przemocy	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzrost poczucia bezpieczeństwa i wsparcia u osób doznających przemocy w rodzinie• poprawa funkcjonowania osób korzystających z pomocy specjalistycznej• poprawa relacji rodzinnych
1.9. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem i ograniczaniem zjawiska przemocy w rodzinie i jego skutków		<ul style="list-style-type: none">• liczba przeprowadzonych szkoleń związanych z podnoszeniem kwalifikacji w zakresie pomocy i wsparcia osób doznających przemocy• liczba osób uczestnicząca w tych szkoleniach	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• zwiększenie zakresu i skuteczności pomocy dla osób doznających przemocy w rodzinie

1.10. Realizacja Bełchatowskiej Karty Rodziny	Rodziny z dziećmi	<ul style="list-style-type: none">• liczba rodzin wielodzietnych, które otrzymały Kartę• liczba wydanych Kart• liczba Partnerów Karty oferujących ulgi dla rodzin	<ul style="list-style-type: none">• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzmocnienie aktywności społecznej i poprawa jakości życia rodzin• promocja modelu dużej rodziny
CEL SZCZEGÓŁOWY 2. Wysoka efektywność działania MOPS					
2.1. Zwiększenie powierzchni lokalowej placówek realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej	Kadra i infrastruktura pomocy społecznej	<ul style="list-style-type: none">• kubatura placówek realizujących zadania z zakresu pomocy społecznej	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Wydział Inwestycji UMB• Wydział Inżynierii Miejskiej UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	IV kwartał 2016	<ul style="list-style-type: none">• poprawa warunków przyjmowania i obsługi osób korzystających z pomocy społecznej
2.2. Systematyczne doposażenie w sprzęt umożliwiające wykorzystywanie nowych technologii		<ul style="list-style-type: none">• ilość zakupionego sprzętu• liczba wprowadzonych nowych technologii	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Urząd Miasta Bełchatowa	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• poprawa warunków pracy kadr pomocy społecznej
2.3. Doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej		<ul style="list-style-type: none">• liczba przeprowadzonych szkoleń związanych podnoszeniem kwalifikacji• liczba osób uczestnicząca w tych szkoleniach	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• Urząd Miasta Bełchatowa	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• wzrost kompetencji osób profesjonalnie zajmujących się pomaganiem osobom i rodzinom• zwiększenie skuteczności rozpoznawania i reagowania na problemy społeczne

CEL SZCZEGÓŁOWY 3. Integracja działań w sferze polityki społecznej					
3.1. Wprowadzenie „Karty Świadczeń” dotyczącej form udzielanej pomocy przez organizacje pozarządowe	Instytucje i organizacje pozarządowe działające w sferze polityki społecznej	<ul style="list-style-type: none">• liczba założonych „Kart Świadczeń”	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Pomocy społecznej i Zdrowia UMB• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB	IV kwartał 2015	<ul style="list-style-type: none">• skuteczny monitoring form udzielanej pomocy
3.3. Podejmowanie wspólnych działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych		<ul style="list-style-type: none">• liczba i zakres wspólnie podjętych działań	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• placówki oświatowe• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB• Straż Miejska w Bełchatowie• Komenda Powiatowa Policji w Bełchatowie• PUP• jednostki ochrony zdrowia• zespoły kuratorskiej służby sądowej według właściwości• Miejskie Centrum Kultury• wolontariat	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• pogłębienie współpracy instytucji i organizacji odpowiedzialnych za realizację zadań z zakresu pomocy społecznej• zwiększenie skuteczności rozwiązywania problemów społecznych
3.4. Systematyczny monitoring problemów społecznych przez instytucje i organizacje działające w obszarze pomocy		<ul style="list-style-type: none">• liczba sprawozdań i analiz z wyszczególnieniem tematyki problemów społecznych na terenie miasta Bełchatowa	<ul style="list-style-type: none">• MOPS• PUP• Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB	Działalność ciągła	<ul style="list-style-type: none">• spójny system planowania rozwiązywania problemów społecznych

społecznej			<ul style="list-style-type: none">• placówki oświatowe• organizacje pozarządowe• Zespół ds. Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi UMB		
------------	--	--	--	--	--

3. Źródła finansowania Strategii

Źródłem finansowania zadań wynikających ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bełchatowa na lata 2014-2020 będą środki finansowe z budżetu miasta, środki pozyskiwane ze źródeł zewnętrznych, jak również środki własne podmiotów uczestniczących w realizacji zadań Strategii.

4. Monitoring i ewaluacja

W celu sprawdzenia, na ile Strategia została zrealizowana i jaki jest wynik podjętych przedsięwzięć niezbędne jest prowadzenie monitoringu i dokonywanie ewaluacji.

Monitoring Strategii jest zbiorem założeń i propozycji wskaźników, mającym za zadanie regularne obserwowanie rezultatów wdrażania Strategii. Zaproponowane zostały wskaźniki dla każdego z celów strategicznych. Będą one modyfikowane na etapie rzeczywistego monitorowania

Realizację zaplanowanych działań będzie monitorować Zespół ds. Pomocy Społecznej i Zdrowia UMB Bełchatowa oraz MOPS w Bełchatowie na podstawie informacji uzyskanych od podmiotów uczestniczących w jego realizacji.

Wskaźniki będą systematycznie mierzone do corocznego sprawozdania składanego każdego roku za rok poprzedni. Ostateczne efekty zostaną przedstawione po zakończeniu okresu realizacji Strategii.

V. BIBLIOGRAFIA

1. Dragan A., *Starzenie się społeczeństwa i jego skutki*, (w:) *Opracowania tematyczne 601*, Kancelaria Senatu, Warszawa 2011.
2. Golinowska S. *Ubóstwo w Polsce. Badania, miary i programy jego zwalczania*, Praca Socjalna 2002, nr 4.
3. GUS, *Ludność. Stan i struktura w przekroju terytorialnym*, Warszawa 2013.
4. Kamiński T., *Ubóstwo - definicje, przyczyny i pomiar zjawiska*, Roczniki Naukowe Caritas, 1998 nr 2.
5. Maris R. *Social Problems*. The Dorsey Press. Chicago 1988.
6. *Przeptywy siły roboczej a efekty aktywnej polityki państwa na rynku pracy w Polsce*, E. Kwiatkowski (red.), Łódź 1998.
7. Przybyłka A., *Dysfunkcja rodziny w okresie transformacji ustrojowej*, (w:): *Polityka społeczna wobec reform*, (red.) L. Frąckiewicz i A. Frąckiewicz - Wronki, Katowice 1999.
8. Raport CBOS K 140/08.
9. Słany K., *Niepełnosprawność w świetle NSP z 2011 r. - wybrane aspekty*, www.polscyniepelnosprawni.agh.edu.pl
10. *Sprawozdania z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bełchatowie za rok 2009, 2010, 2011, 2012 i 2013*.
11. *Sprawozdanie ze Strategii rozwiązywania problemów społecznych za rok 2010*.
12. Szacka S., *Wprowadzenie do socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 2003.
13. Szeląg A., *Dysfunkcje i patologie w rodzinie*, Serwis Edukacyjny, www.profesor.pl
14. Sztumski J., *Ubóstwo jako problem społeczny*, *Polityka Społeczna* 1995, nr 8.
15. Tarkowska E., *Ubóstwo i wykluczenie społeczne. Koncepcje i polskie problemy*, (w:) *Współczesne społeczeństwo polskie. Dynamika zmian*, Wasilewski J. (red.), Scholar, Warszawa 2006.
16. Uchwała nr XXVIII/237/12 Rady Miejskiej w Bełchatowie z dnia 27.09.2012.
17. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U.04.64. 593.

VI. SPIS WYKRESÓW

RYSUNEK 1. PRZECIĘTNE TRWANIA ŻYCIA LUDZKIEGO W POLSCE PO ROKU 1950.	15
RYSUNEK 2. LICZBA RODZIN I GOSPODARSTW JEDNOOSOBOWYCH KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ W LATACH 2011-2013.	17
RYSUNEK 3. UDZIAŁ PROCENTOWY POSZCZEGÓLNYCH KATEGORII RODZIN Z DZIEĆMI WŚRÓD WSZYSTKICH RODZIN Z DZIEĆMI OBJĘTYCH ŚWIADCZENIAMI W LATACH 2011-2013.	18
RYSUNEK 4. ODSETEK RODZIN PEŁNYCH I NIEPEŁNYCH WŚRÓD WSZYSTKICH TYPÓW RODZIN OBJĘTYCH ŚWIADCZENIAMI W LATACH 2011-2013.	19
RYSUNEK 5. PRZYCZYNY KORZYSTANIA Z POMOCY SPOŁECZNEJ W LATACH 2011-2013.	20
RYSUNEK 6. LICZBA OSÓB OBJĘTYCH PRZEZ MOPS POMOCĄ W RÓŻNYCH FORMACH ZASIŁKU W LATACH 2011-2013.	21
RYSUNEK 7. LICZBA ŚRODOWISK WIELOPOKOLENIOWO KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W LATACH 2011-2013.	22
RYSUNEK 8. LICZBA BEZROBOTNYCH W BEŁCHATOWIE W LATACH 2009-I KWARTAŁ 2014 R.	24
RYSUNEK 9. ZAREJESTROWANI BEZROBOTNI ZWOLNIENI Z PRZYCZYŃ ZAKŁADU PRACY W LATACH 2009-I KWARTAŁ 2014 R.	24
RYSUNEK 10. BEZROBOCIE WŚRÓD KOBIET I MĘŻCZYŹN W BEŁCHATOWIE W I KWARTALE 2014 R.	25
RYSUNEK 11. BEZROBOCIE WŚRÓD KOBIET W BEŁCHATOWIE W LATACH 2009-I KWARTAŁ 2014 R.	25
RYSUNEK 12. UDZIAŁ KOBIET W OGÓLE ZAREJESTROWANYCH BEZROBOTNYCH W UJĘCIU LICZBOWYM I PROCENTOWYM W LATACH 2009-I KWARTAŁ 2014 R.	26
RYSUNEK 13. LICZBA OSÓB DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH W LATACH 2009-I KWARTAŁ 2014 R.	26
RYSUNEK 14. LICZBA ZAREJESTROWANYCH BEZROBOTNYCH Z PRAWEM DO ZASIŁKU W LATACH 2009-I KWARTAŁ 2014 R.	27
RYSUNEK 15. BEZROBOTNI WG POZIOMU WYKSZTAŁCENIA NA KONIEC 2013 R.	27

VII. SPIS TABEL

TABELA 1. DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU MIASTA BEŁCHATÓW W LATACH 2009-2013.	10
TABELA 2. NATURALNY RUCH LUDNOŚCI MIASTA BEŁCHATOWA W LATACH 2001-2013.	11
TABELA 3. STRUKTURA MIESZKAŃCÓW BEŁCHATOWAW ODNIESIENIU DO RYNKU PRACY W LATACH 2007-2013.	12
TABELA 4. LUDNOŚĆ BEŁCHATOWA WG GRUP WIEKOWYCH W LATACH 2007-2013.	12
TABELA 5. KLIENCI POMOCY SPOŁECZNEJ WG KRTERIUM WIEKU W LATACH 2009-2013.	16
TABELA 6. ŚRODOWISKA OBJĘTE POMOCĄ SPOŁECZNĄ W BEŁCHATOWIE Z POWODU UBÓSTWA W LATACH 2011-2013.	17
TABELA 7. REINTEGRACJA ZAWODOWA DŁUŻNIKÓW ALIMENTACYJNYCH W LATACH 2008-2013.....	19
TABELA 8. STATYSTYKI BEZPŁATNEGO DOŻYWIANIA DZIECI I DOROSŁYCH W BEŁCHATOWIE W LATACH 2008-2013.	20
TABELA 9. BEZROBOCIE W BEŁCHATOWIE W LATACH 2009-2013.	23
TABELA 10. NIEPEŁNOSPRAWNI BEZROBOTNI I POSZUKUJĄCY PRACY W BEŁCHATOWIE W LATACH 2009-2013.	28
TABELA 11. DYNAMIKA ZASOBÓW I POTRZEBW ZAKRESIE MIESZKAŃ KOMUNALNYCH I SOCJALNYCH W BEŁCHATOWIE W LATACH 2011-2013.	30
TABELA 12. MIESZKANIA KOMUNALNE ZAGOSPODOAROWANE W LATACH 2010-2013	30
TABELA 13. WNIOSKI ORAZ WYDATKI NA DODATKI MIESZKANIOWE W LATACH 2008-2013.	31
TABELA 14. STATYSTYKA ZJAWISKA BEZDOMNOŚCI W BŁCHATOWIE W LATACH 2009, 2013.....	32
TABELA 15. ALKOHOLIZM I NARKOMANIA JAKO POWÓD WSPARCIA W DZIAŁANIACH MOPS W BEŁCHATOWIE W LATACH 2011-2013.	34
TABELA 16. OSOBY DOZNAJĄCE PRZEMOCY W RODZINIE NA TERENIE PODLEGŁYM MOPS W BEŁCHATOWIE W LATACH 2011-2013.	35
TABELA 17. LICZBA RODZIN OTRZYMUJĄCYCH POMOC W MOPS W BEŁCHATOWIE W WYNIKU NIEWYDOLNOŚCI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZEJ W LATACH 2006-2013.	36
TABELA 18. TYPY RODZIN OBJĘTYCH WSPARCIEM ASYSTENTA RODZINY W 2013 R.	37
TABELA 19. DYSFUNKCJE W RODZINACH OBJĘTYCH WSPARCIEM ASYSTENTA RODZINY W 2013 R.	37
TABELA 20. WIEK DZIECI W RODZINACH OBJĘTYCH WSPARCIEM ASYSTENTA RODZINY W 2013 R.	37
TABELA 21. OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W POLSCE WG PŁCI I WIEKU.	38
TABELA 22. OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE W BEŁCHATOWIE KORZYSTAJĄCE Z POMOCY SPOŁECZNEJ W LATACH 2001-2013.	39

TABELA 23. LICZBA OSÓB CHORYCH PSYCHICZNIE I UPOŚLEDZONYCH UMYSŁOWO KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ W MOPS W BEŁCHATOWIE W LATACH 2012-2013.	39
TABELA 24. OSOBY PRZEBYWAJĄCE W DOMACH POMOCY SPOŁECZNEJ W LATACH 2009-2013.....	41
TABELA 25. SWOT MOCNE I SŁABE STRONY POLITYKI SPOŁECZNEJ MIASTA BEŁCHATOWA.	41
TABELA 26. SWOT SZANSE I ZAGROŻENIA	43
TABELA 27. PRZYROST NATURALNY W BEŁCHATOWIE W LATACH 2008-2013.	44

Bełchatów
Tylko dobre re:akcje